ДЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 76 (8296)
МАРТЫН 30 СУББОТО 1957 он

Сэн 20 мүнгэн.

МУНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Бурят хэлэн дээрэ элидхэл, лекци олоор уншаха

Политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществын Бурят-Монголой отделениин пленум һаяхан боложо, республика дотор лекционно хүдэлмэри эрид һайжаруулха тухай асуудал хэлсээд, шухала хэмжээ-ябуулгануудые хараалһан байна. Культурын министерствын органуудай ябуулдаг лекционно хүдэлмэриие политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществодо дамжуулан үгэжэ, лекционно пропаганда һайжаруулхын тулада хараалагдаһан хэмжээнүүдые пленумдэ хабаадагшад ехэтэ һайшааба. Обществын аймагай отделенинүүдые бэхижүүлгэдэ мүнөө илангаяа ехэ анхарал хандуулагдана. Тэндэ бэлэдхэл һайнтай, үүсхэл ехэтэй, дүй дүршэлөөр баян хүнүүд хүдэлмэрилхэ зэргэтэй. Городой болон хүдөөгэй зоной дунда түлөөһэгүй лекцинүүдые олоор уншадаг болохо, лекцинүүдэй идейнэ шанарые эрид һайжаруулха, клубуудта, уншалгын байшангуудта, колхозууд, совхозууд болон МТС-үүдтэ лекцинүүдые саг үргэлжэ эмхидхэжэ байха, тиихэдээ лекционно хүдэлмэриие үйлэдбэриин асуудалнуудтай шадамараар холбохо зорилготой

Обществын ажал-ябуулгада хүдөөгэй интеллигенциие үргэнөөр хабаадуулхын тулада обществын гэшүүдэй хүдөөгэй группанууд эмхидхэгдэхэ юм, тэндэ түбхын түрүүндэ хүдөөгэй лекторскэ нэгэдэлнүүдэй гэшүүд оролсохо байна.

Культурын министерствын лекци эмхидхэдэг үүргэнь политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществодо үгтэбэшье, энэ хадаа культурын министерство болон тэрэнэй органууд лекционно пропаганда эмхидхэлгэдэ огто хабаадалсахаяа болёо гэһэн удхатай бэшэ. Аймгүйсэдкомуудай культурын таһагай зарим хүдэлмэрилэгшэд энэ хэмжээ-ябуулгые тиимэрхүүгээр ойлгоод, «лекционно хүдэлмэриһөө сүлөөржэ, амарбабди» гэжэ мэдүүлһэншье байха юм. Энэ тон буруу гээшэ. Культурын министерствын хүдэлмэрилэгшэд обществын эмхи зургаануудтай энэ талаар нягта холбоотой байха, илангаяа хүдөө нютагуудта лекционно хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэлгэдэ хабаадалсаха, али болохоор туһалха зэргэтэй.

СССР-эй Культурын министерствын лекци эмхидхэдэг үүргые политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществодо дамжуулан үгэһэн ябадал хадаа орон дотор лекционно пропагандые эрид һайжаруулха гэһэн зорилготой. Тиимэһээ партиин горкомууд болон райкомууд, эхин парторганизацинууд энээн дээрэһээ өөһэдынгөө хүдэлмэридэ шухала тобшолол хэжэ, олон түмэн арад зоной дунда лекционно пропаганда саашадаа үргэнөөр ябуулха тушаа бодото хэмжээнүүдые хараалха, бэелүүлхэ ёһотой. Республика дотор энэ хүдэлмэри үшөөл хангалтагүй байһаар, лекцинүүд үсөөнөөр уншагдана, клуб, уншалгын байшан, культбаза гэхэ мэтын культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд лекционно пропагандын ёһотой центр болоодүй, зарим лекцинүүдэй шанар һула байһаар гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Эдэ хэмжээ-ябуулгануудтай дашарамдуулан, бурят хэлэн дээрэ лекционно пропаганда үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тухай тэмдэглэхэ тон шухала. Илангаяа хүдөө нютагуудта энэ хүдэлмэри айхабтар ехэ удхашанартай байна. Юундэб гэхэдэ, ород хэлэ хүсэд һайн мэдэхэгүй хүнүүд колхозуудта яһала олон бии. Тэдэнэй дунда түрэлхи бурят хэлэн дээрэнь лекци уншаа һаа, тэдэндэ ойлгосотойшье, урматай, һонирхолтойшье байха бшуу. Теэд яахадаашьеб партиин зарим айкомууд болон эхин парторганизацинууд энэ хүдэлмэридэ анхаралаа хүсэд хандуулнагүй, айкомуудай агитаци болон пропагандын таһагууд, Обществын аймагай отделенинүүд, Культурын министерствын лекционно бюро хадаа бурят хэлэн дээрэ лекцинүүдые огто бэлэдхэдэггүй шахуу байгаа. Бурят хэлэн дээрэ лекци уншадаг хүнүүдые өлошоруулха тухай оролдолго хэншье гарганагүй. Үргэн ниитэ арад зоной дунда лекционно хүдэлмэри үнэхөөрөө һайжаруулха гэбэл, эндэ тэмдэглэгдэһэн дутагдалые саашадаа үргэлжэлүүлжэ огто болохогүй.

Политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществын Бурят-Монголой отделениин пленум дээрэ үгэ хэлэһэн нүхэдүүд бурят хэлэн дээрэ лекционно пропаганда муугаар ябуулагдана гэжэ тон зүбөөр шүүмжэлһэн байна. Обществын республиканска отделени 1956 ондо бурят хэлэн дээрэ оройдоо гансахан лекци бэлэдхэһэн байба. Теэд тэрэншье ехэ дутуутай байһан юм. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, обществын Бурят-Монголой отделениин президиумэйшье энэ хүдэлмэридэ анхаралаа табидаггүй, энээндэ хайша хэрэгээр хандадаг, бурят хэлэн дээрэ лекционно пропаганда үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэжэ оролдодоггүй байһыень гэршэлнэ. Бурят хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн лекциин ехэ хэрэгтэй байбашье, Бичурын аймагта нэгэшье лекци эльгээгээгүй гэжэ нүхэр Левинтас обществын республиканска отделениие шүүмжэлһэн байна. Хүдөө нютагуудһаа ороһон эдэ эрилтэнүүдые хараадаа абажа, обществын республиканска отделени бурят хэлэн дээрэ лекцинүүдые олоор бэлдээд, аймагуудта эльгээжэ байха зэргэтэй. Гадна, бурят хэлэн дээрэ лекци уншадаг хүнүүдые суглуулжа, семинар хээд, тэдэнэй хоорондо дүй дүршэлыень андалдан абалсуулхадашье болохо бшуу.

Мүнөө алдарта Эхэ оромнай Октябрьска революциин 40 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэжэ бэлэдхэжэ байна. «Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ бэлэдхэл тухай» КПСС-эй Центральна Комитедэй тогтоолые республикын ажалшад тон ехэ баяртайгаар угтажа абаад, тэндэ хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудые хүсэд һайнаар бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ байна. Ажалша бүхэниие энэ тогтоолтой гүнзэгыгөөр танилсуулха шухала. Тиихын тулада колхозууд, совхозууд болон МТС-үүдтэ, тараан ажалай бригадануудта, мал ажалай фермэнүүд, гүүртэнүүд болон отарануудта — хүнүүдэй хүдэлмэрилжэ байһан газар бүхэндэ лекци, элидхэл, хөөрэлдөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, тиихэдээ энэ хүдэлмэриие мүн бурят хэлэн дээрэ үргэдхэхэ, тиин хаа хаанагүй хүн зониие бултыень шэн габьяата ажалда зоригжуулха гээшэ партиин горкомууд болон айкомуудай, эхин парторганизацинуудай, лекционно бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй нангин зорилго мүн.

Советскэ Союзай, Венгриин Арадай Республикын правительственно-партийна делегацинуудай хоорондо хэлсээн боложо байна

Советскэ Союзай Правительственно-партийна делегаци, Венгриин Арадай Республикын Правительственно-партийна делегаци хоёрой хоорондо боложо байһан хэлсээн Москвагай Кремль соо мартын 28-да үргэлжэлдээ.

Хэлсээндэ хабаадагшад хоёр талада һонирхолтой асуудалнуудаар һанамжануудаа андалдаа. «Советскэ Союзай, Венгриин Арадай Республикын Правительствонуудай Деклараци» нэгэн дуугаар һайшаагдаа.

Нүхэдэй ёһоной оршон байдалда хэлсээн боложо, хэлсээндэ хабаадагшад үгээ хүсэд ойлгосоһон байна. (ТАСС).

Л. М. Кагановичын нэрэмжэтэ Гүрэнэй Нэгэдэхи подшипниково заводто

Заводой директор нүхэр ***А. А. ГРОМОВТО***
КПСС-эй партийна комитедэй секретарь нүхэр ***П. О. КВАЧЕВТО***
Профсоюзай заводской комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр ***П. В. ФРОЛОВТО***
ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь нүхэр ***Д. Д. СОНКИНДО***

Подшипниково промышленность, мүн оронойнгоо машина бүтээхэ хэрэгые хүгжөөхэ талаар заводой хүдэлмэришэдэй элитэ ехэ амжалта туйлаһанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет Л. М. Кагановичын нэрэмжэтэ Гүрэнэй Нэгэдэхи подшипниково заводой хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, албахаагшадые заводойнь тогтоогдоһоор 25 жэлэй гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан амаршална.

Техникэ һайжаруулха, ажалаа һайнаар эмхидхэхэ, арадай ажахые эрхим шанартай подшипнигуудаар хангаха талаар зургаадахи табанжэлдэ урдаа табигдаһан зорилгоёо ажал хүдэлмэридөө ехэ амжалтатай Гүрэнэй Нэгэдэхи подшипниково заводой коллектив саашадааа шье нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байха бэзэ гэжэ КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет найдана.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ. **ССР СОЮЗАЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.**

Советскэ Союзай, Венгриин Арадай Республикын Правительствонуудай Декларацида, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин, Венгриин Хүдэлмэришэнэй Социалистическэ партиин делегацинуудай хоорондо болоһон хэлсээн тухай мэдүүлгэдэ гар табигдаба

Советскэ Союзай, Венгриин Арадай Республикын Правительствонуудай хэһэн Декларацида Кремлиин Ехэ ордон соо мартын 28-да гар табигдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин, Венгриин Хүдэлмэришэн-Таряашанай Революционно Правительствын Түрүүлэгшэ Янош Кадар гэгшэд Декларацида гараа табяа.

Советскэ Союзай Коммунистическэ Партиин, Венгриин Хүдэлмэришэнэй Социалистическэ Партиин делегацинуудай хоорондо болоһон хэлсээн тухай Мэдүүлгэдэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи Секретарь Н. С. Хрущев, ВСРП-гэй Центральна Комитедэй Түрүүлэгшэ Янош Кадар гараа табяа.

Венгриин Арадай Республикын правительственно-партийна делегациин гэшүүд, партиин болон Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд гар табилганай үедэ байгаа. (ТАСС).

Советскэ композиторнуудай Бүхэсоюзна хоёрдохи съезд нээгдэбэ

Советскэ композиторнуудай Бүхэсоюзна хоёрдохи съезд Кремль соо мартын 28-да нээгдээ. Хэгдэһэн ехэ хүдэлмэриин дүнгүүдыень тус съезд согсолоод, манай орондо дуу, хүгжэм саашадаа һалбаруулха зорилгонуудые хараалха юм. Агуу ехэ Октябриин 40 жэлэй ойе тэмдэглэхээ бэлэдхэжэ байһан үедэ съезд боложо байна.

Советскэ хүгжэмэй суута ажал-ябуулагшад—союзна республикануудай делегадууд, олон айлшад съезддэ хабаадалсана.

Элитэ ехэ советскэ композиторнуудай нэгэн болохо Ю. Шапорин съезд нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүдые хүндэлэлэй президиумдэ һунгаха тухай Украинын композитор Данкевичын дурадхалые съездын делегадууд нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Һүүлээрнь съезд зүбшэхэ зүйлнүүдээ баталаа:

1. Советскэ композиторнуудай Союзай правлениин хүдэлмэри тухай элидхэл— Т. Хренников.
2. Нэмэлтэ элидхэлнүүд: хүгжэмтэ театрта зорюулжа советскэ композиторнуудай байгуулһан зохёолнууд тухай—Б. Ярустовский; хүгжэмэй критикэ ба зохёолнууд — Г. Хубов.
3. Советскэ композиторнуудай союзай правлениин шалгалтын комиссиин элидхэл.
4. Советскэ композиторнуудай союзай, мүн СССР-эй хүгжэмтэ фондын уставые хубилгаха тухай элидхэл.
5. Советскэ композиторнуудай союзай дээдэ органуудые һунгалта.

Съезддмнай гадаадын 20 ороной композиторнууд байлсана гэжэ түрүүлэгшэ соносхобо.

Һүүлээрнь советскэ композиторнуудай союзай правлениин хүдэлмэри тухай тоосоото элидхэл союзай генеральна секретарь Т. Хренников хээ. Мүнөө советскэ хүгжэмэй ямар байһан тухай, мүн тэрэнэй зорилгонууд тухай элидхэл соо дэлгэрэнгыгээр хэлэгдээ. (ТАСС).

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Бурят-Монголой Гүрэнэй багшанарай институдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Багшанарые бэлэдхэхэ хэрэгтэ габьяатай байһанайнь түлөө Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Бурят-Монголой Гүрэнэй багшанарай институдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо П. ЧЕПАРИН.
БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1957 оной мартын 27.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Бурят-Монголой Гүрэнэй багшанарай институдай һургагшанарта Бурят-Монголой АССР-эй һургуулиин габьяата багшын хүндэтэ нэрэзэргэ олгохо тухай

Арадай гэгээрэлэй үмэнэ габьяатай байһанайнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй һургуулиин габьяата багшын хүндэтэ нэрэзэргэ иимэ хүнүүдтэ олгохо:

1. **Амоголонов** Даши Доржиевич—бурят-монгол хэлэ, литературын кафедрые даагша, доцент, филологическа наукануудай кандидат.
2. **Дуринов** Алексей Алексеевич—педагогикын кафедрые даагша, доцент, педагогическа наукануудай кандидат.
3. **Карпова** Татьяна Ефимовна—заочно һуралсалай талаар институдай директорые орлогшо.
4. **Панчуков** Александр Петрович — педагогикын кафедрын доцент, педагогическа наукануудай кандидат.
5. **Святогор** Валентин Андреевич—ботаникын кафедрые даагша, доцент, биологическа наукануудай кандидат.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо П. ЧЕПАРИН.
БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан,
1957 оной мартын 27.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Бурят-Монголой Гүрэнэй багшанарай институдай хүдэлмэрилэгшэдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Багшанарые бэлэдхэхэ хэрэгтэ габьяатай байһанайнь түлөө, мүн институдта үни удаан, һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэ хүнүүдые шагнаха:

1. **Абрамов** Василий Абрамович—литературын кафедрые даагша, доцент, филологическа наукануудай кандидат.
2. **Золтоев** Корнил Дмитриевич—институдай партийна организациин секретарь, физико-математическа наукануудай кандидат.
3. **Иванов** Николай Иванович — физико-математическа факультедэй декан, доцент, физико-математическа наукануудай кандидат.
4. **Марахинова** Евдокия Бардоновна—вахтер.
5. **Матханов** Петр Николаевич—институдай директор, түүхын наукануудай кандидат.
6. **Плюснина** Александра Сысоевна—вахтер.
7. **Похосоева** Антонина Тимофеевна—библиотекарь.
8. **Содномов** Базар Содномович—математикын кафедрын доцент, физико-математическа наукануудай кандидат.
9. **Хабаев** Морхоз Петрович — марксизм-ленинизмын кафедрын доцент, профсоюзай месткомой түрүүлэгшэ.
10. **Хайдуков** Павел Иванович — математикын кафедрые даагша, доцент, физико-математическа наукануудай кандидат.
11. **Шулунов** Николай Доржиевич — һуралсалай, мүн научна хүдэлмэриин талаар институдай директорые орлогшо, доцент, түүхын наукануудай кандидат.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо П. ЧЕПАРИН.
БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан,
1957 оной мартын 27.

Республикын механизаторнуудай зүблөөн

Үсэгэлдэр Улан-Удэ городто, оперо ба баледэй театр соо республикын машинно-тракторна станцинуудай, совхозуудай механизаторнуудай зүблөөн нээгдэбэ. Тэндэ МТС болон совхозуудай тракторна бригадын бригадирнууд, комбайнернууд, трактористнууд, инженер-механигууд, хамтадаа 700-гаад хүн ерээ.

«Хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ, хамтын малда элбэг ехэ тэжээл бэлэдхэхэ тухай республикын МТС болон совхозуудай механизаторнуудай зорилгонууд» гэһэн асуудал зүблөөн дээрэ табигдаа. Энэ асуудалаар республикын Хүдөө ажахын министр нүхэр **П. Н. Иванов** элидхэл хэбэ.

Элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэн эхилжэ, эгээн түрүүлэн Хонхолойн МТС-эй главна инженер-механик нүхэр **Кыштымов** үгэ хэлэбэ.

—Ургаса дээшэлүүлхын түлөө урда жэлнүүдтэ механизаторнууд тон бага оролдолго гаргадаг, тэдэндэ шанга эрилтэ табигдадагшьегүй байгаа,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.—Энэ жэлдэ үндэр баян ургасын түлөө хүн бүхэн тэмсэхэ уялгатай.

Удаань Темлюйскэ МТС-эй профсоюзна организациин рабочкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Рогачев** үгэ хэлэбэ. Нүхэр Рогачев гол түлэб трактористнууд болон бусад механизаторнуудай ажалай түлөөһые саг дары үгэжэ байха, тэдэнэртэ ажалай зохид байра байдал түхеэрхэ тухай тогтожо хэлээ.

Зүблөөн дээрэ мүн Ехэ-Кударын МТС-эй суута комбайнер **Жарников**, Түнхэнэй МТС-эй тракторна бригадын бригадир **Кобелев**, Улан-Удын ПВЗ-гэй строгальщик **Курочкин**, Ехэ-Куналейн МТС-эй тракторна бригадын бригадир **Белов**, Ториин МТС-эй тракторист **Матвеев**, Хүнтэйн МТС-эй тракторна бригадын бригадир **Арасланов**, Суулгын МТС-эй комбайнер **Кравцов** болон бусад үгэ хэлээ.

Механизаторнуудай зүблөөн мүнөөдэр хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын механизаторнуудай зүблөөндэ хабаадагшад (зүүн гарһаа): **Н. Б. Ардаев**—Түнхэнэй аймагай Хэрэнэй МТС-эй тракторист, **Г. Э. Дансарунов**—Кяхтын аймагай Погранична МТС-эй тракторна бригадын бригадир, **А. В. Черноскулова**—Хориин МТС-эй трактористка, **С. А. Кравцов**—Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын МТС-эй комбайнер, **С. У. Гомбоева**—Баргажанай аймагай Хүнтэйн МТС-эй трактористка, **Д. Б. Дашибалданов**—Хориин МТС-эй тракторна бригадын бригадир, **А. В. Белов**—Тарбагатайн аймагай Ехэ-Куналейн МТС-эй тракторна бригадын бригадир. **З. Веснинагай.** фото.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй, ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй

ХАНДАЛГА

Совхозуудай хүдэлмэришэдтэ, бригадирнуудта, совхозуудай отделенинүүдэй, фермэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, директорнүүдтэ, мэргэжэлтэдтэ, совхозуудта хабаатай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ

Хүндэтэ нүхэд!

Манай бүхы республикануудай, хизаарнуудай, областьнуудай хүдөө ажахыда эгээл харюусалгатай саг—хабарай тарилга эхилбэ. Оронойманай урда нютагуудта тарилга эхилэнхэй: намарай таряанай ургасын хойноһоо харууһан һайжаруулагдана, хүрьһэн бэлэдхэгдэнэ. Тиихэдэ зарим нютагуудта колхозууд, МТС, совхозууд таряа болон хүдөө ажахын бусад культурануудые тарижа эхилээ.

Эгээл мүнөө — хабарай тарилгын үедэ үндэр ургаса абаха эхин һуури табигдана гээшэ. Үндэр ургасын абтаад байхада, хүдөө ажахымнай мүнөөшье, хойшонхишье жэлнүүдтэ ехээр хүгжэхэ байна. Ушарынь, хүдөө ажахымнай гол һалбаринь таряан ажал болоно бшуу. Городуудай, промышленна центрнүүдэй хүн зониие хангаха эдеэ хоол, промышленностьда хэрэглэгдэхэ хүдөө ажахын түүхэй эд бидэнэр таряан ажалһаа абанабди. Таряан ажалай һайн байгаа һаань, мал ажал түргөөр хүгжэхэ байна. Юуб гэхэдэ, эндэ тэжээлэй база байгуулагдана гээшэ. Тэжээлэй база һайнтай һаа, мал ажалаа һайжаруулжа мяха, һү, мүн бусад продуктнуудые улам ехээр абадаг болохо байнабди.

Тиимэһээ совхозуудай, хүдөө ажахын бүхы ажалшад хабарай тарилгада хэр һайнаар бэлэдхэһэнээ дахин дахин шалгажа үзөөд, хүдөө ажахын продуктнуудые ехэ болгохо талаар нютагтаа бии байһан бүхы арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэжэ шадахаар бэлэн гээшэ гүбди гэжэ шалгажа үзэхэ уялгатай. Манай зорилго, манай уялга юуб гэхэдэ, 1957 ондо хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань эрид хүгжөөжэ, түбхын түрүүн мяха, һү үгэдэг мал ажалые онсо ехээр һайжаруулха ёһотойбди.

Тиихэдэ таряа ехээр ургуулбал лэ, энэ зорилгые дүүргэжэ шадаха байнабди. Гадна, манай ороной ажалшадые эдеэ хоолоор хангахын тулада таряан ажалай, мүн мал ажалай продуктнуудые улам ехээр абадаг боложо шадаха ёһотойбди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахыда оромнай ямар амжалта туйлаба гээшэб гэжэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэ шухала гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно. Харин тиихэдээ иимэ ехэ амжалта туйлабабди гэжэ хүхин һайрхахын тула бэшэ, харин хүдөө ажахыда бии байгаа үргэн ехэ арга боломжонуудые улам һайнаар мэдэдэг боложо, найдамтайгаар тэдэниие хэрэглэхын тулада, хүдөөгэй ажалшадай туйлаһан амжалтаараа омогорхохынь тулада хөөрэнэ гээшэбди.

Шэнэ, боро газар амжалтатайгаар элдүүрилһэн ябадал бүхы советскэ арадаймнай гол ехэ амжалтань болоно. Энэ туйлалтаараа араднай омогорхоно. 1954 оной эхиндэ 12—13 миллион гектар шэнэ, боро газар элдүүрилэн ашаглаха гэһэн зорилгын табигдаад байхада, энэ зорилгые дүүргэхэнь бэрхэтэй шэнгеэр, бүтэхэгүй хэрэг гээшэ гэжэ олон хүн һанадаг байгаа һэн. Мүнөө болоод байхада гурбан жэлэй туршада 35,5 миллион гектар шэнэ, боро газар элдүүрилэн ашаглагдаад байна. Казахстанай, Сибириин, Поволжиин, Уралай, мүн бусад нютагуудайшье совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд энэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаа. Тэдэнэр 15 миллион шахуу гектар шэнэ, боро газар элдүүрилээ. Комсомолшуудай, залуушуулай—Эхэ оронойманай омог дорюун патриодуудай туйлаһан ажалай илалта сэгнэшэгүй ехэ. Тэдэнэр городуудта, промышленна центрнүүдтэ хүдэлмэрилжэ байһанаа, партиин уряалаар шэнэ, боро газар элдүүрилхэеэ ошоо һэн. Тон богонихон болзор соо хүн зоной һуудаггүй газарта тэдэнэр болбосон түхэлтэй поселогуудые байгуулхаһаа гадна, олон һалбаритай хүдөө ажахы хүгжөөхэ база урдань хооһон байһан газарта бии болгоо.

Гол түлэб шэнэ, боро газар элдүүрилһэнэй ашаар элдэб ургаса таридаг болоһонойнгоо, газараа бүри һайнаар хэрэглэдэг болоһонойнгоо ашаар таряанайнгаа талмайе ехээр үргэдхэжэ, ургаса ехээр абадаг болоод, нилээдгүй ехэ таряа абаһан байнабди. Тиигэжэ оройдоол нэгэ жэлэй туршада миллиард пүүд ехэ таряа бэлэдхээд, 1956 ондо 3,3 миллиард пүүд таряа хуряагаабди. Энэ хүдөө ажахын ажалшадай элитэ ехэ илалта мүн.

КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй болоһонһоо хойшо үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада һү абалга нилээд ехээр дээшэлээ. Оронoймнай элдэб түхэлэй ажахынууд бүгэдөөрөө энэ үедэ 35 процентээр ехэ һү абаа. Харин 1953 онойхидо орходоо хоёр дахин шахуу ехэ һүн бэлэдхэгдээ. Хартаабха, овощь, техническэ культура ехээр таридаг болообди. Совхозуудай, колхозуудай хүбэн ургуулагшад нёдондо жэлдэ һайнаар ажаллаа. Эдэ бүгэдэ тухай хүдөө ажахын ажалшадта бидэнэр мүнөө хэлэхэ үндэһэтэйбди. Энэмнай түбхын түрүүндэ тэдээнэй илалта, тэдээнэй баатарлиг ажалай аша үрэ мүн ха юм. Энэ ехэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө хүдөө ажахын хэдэн мянган түрүүшүүл правительственна үндэр дээдэ шанда хүртөө.

Гэбэшье, хүдөө ажахын зарим һалбаринуудта һайн амжалта үшөөл туйлагдаадүй байна. Зарим продуктнуудые, илангаяа мяха һүүлэй хоёр жэлдэ багаар абаабди гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөөшье энэ талаар мүртэй юумэн хэгдээдүй. Тиихэдээ совхозууд һүүлэй гурбан жэлэй туршада мяха абалгаяа дээшэлүүлээгүй шахуу гэжэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд мэдэхэ ёһотой. Энэнь совхозуудай гол дутагдалынь, энээнээ тэдэнэр усадхаха ёһотой. Тиимэһээ партийна организацинууд, хүдөө ажахын бүхы ажалшад мяха ехээр абахын түлөө унаһан малгайгаа абангүйгөөр тэмсэхэ уялгатай. Гадна, хартаабха, овощь, сахарна свёкло, техническэ болон бусад культурануудые, тэрэшэлэн һү, нооһо, үндэгэ улам ехээр абадаг болохын тулада хэхэ хүдэлмэри ехэ байна. Хүдөө ажахын продуктнууд ехээр абтадаг болохо ёһотой гэжэ манай ороной ажалшад зүб эрилтэ табина. Үнэхөөрөөшье, арадтамнай хүдөө ажахын элдэб янзын, һайн шанартай продуктнууд улам ехээр хэрэгтэй боложо байна гээшэ. Энэ эрилтыень хангахын тулада хүсэ шадалаа гамнангүй оролдохо ёһотойбди.

Таанад өөһэдөөшье, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд магазинуудта элбэг ехэ сахар, колбаса, мяханай бусад зүйлнүүд, крупа, макарон үгы байдаг гэжэ хаа яа дураа гутадаг гээшэт. Тиихэдээ хүдөө ажахымнай айхабтар ехээр хүгжөөшье һаань, орондомнай хэрэгтэй юумэн үшөөл хүсэд хүрэхөөр бүтээгдэнэгүй гээшэ. Тиимэ болохолоороо, туйлаһан амжалтануудаа гансал процентын ургалтаар сэгнэхэ бэшэ, харин арад зондоо дутамаггүйгөөр хүрэхэ хүдөө ажахын продуктнуудые хэр ехээр бүтээнэ гээшэ бибди гэжэ нэн түрүүн хараха ёһотойбди.

Таряан ажалай, мал ажалай продуктнуудые бүри ехээр абадаг болохо хизаарлашагүй ехэ арга боломжонууд колхоз, совхозуудта бии. Үргэн ехэ, үрэжэлтэй газар бии, машина, техническэ бусад хэрэгсэлнүүд, дээдэ мэргэжэлтэй кадрнууд, хүсэд хүрэхөөр хүдэлмэриин хүсэншье бии гээшэ. Гадна, колхознигууд, МТС-эй, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын үмэнэ парти, правительствын табиһан зорилгонуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тулада хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр ажаллаха гүн ехэ хүсэлэнтэй байһаниинь эгээл һайн. Нэгэл шиидхэхы шухала юумэн дутана: ажал хүдэлмэреэ һайнаар эмхидхэжэ, ажахыгаа мэргэжэлтэй зохидоор хүтэлбэрилжэ үшөөл шаданагүйбди. Энэл гол дутагдалнай, энэ дутагдалые совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд илангаяа һайнаар ойлгохо ёһотой.

Хооһон үгөөр дүүргэнгүй, хамсыгаа шаман, большевик ёһоор, эршэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ эхилээ һаа, бүхы арга боломжонуудаа элсүүлээ һаа, бидэнэр хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар партиин XX съездын табиһан шиидхэбэринүүдые болзорһоонь урид дүүргэжэ, арадай хэрэглэмжые гүйсэд хангаха продуктнуудые орон дотороо тон һаяын сагта абадаг боложо шадахабди.

Колхозууд энэ талаар айхабтар ехэ юумэ хэжэ шадаха байна. Тиигээдшье колхозууднай туйлай ехэ амжалта туйлаа гэжэ бүхы араднай мэдэдэг. Оронoймнай олон мянган колхозууд һайнаар хүдэлмэрилжэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ элдэб зүйлэй продуктнуудые жэл ерэхэ бүри улам ехээр абадаг боложо, таряа, мяха, һү, нооһо, техническэ болон бусад культурануудые гүрэндөө улам ехээр худалдадаг болоод, колхознигуудай ажалта үдэртэнь ехэ юумэ үгэдэг болоо. Коммунистическэ парти, Советскэ правительство колхозуудаа саашадаашье улам бүри бэхижүүлэн хүгжөөхэ байна.

Тиихэтэй хамта, хүдөө ажахын продуктнуудые абаха хэрэгтэ совхозууд жэл ерэхэ бүри ехэ хубита оруулдаг болоо. Газараа зүбөөр ашагладаг, олон һалбаритай, олзо доход ехэтэй ажахытай совхозууд манда бии. Тэдэнэр эдлүүриин газарай зуун гектар бүхэндэ таряан ажалай, мал ажалай үнэгүй товарна продукци ехээр абадаг байха юм.

Тиимэһээнь хүдөө ажахын худалдагдадаг продукци улам ехээр абадаг болохо зорилгоор совхозуудтаа түшэглэхэдөө, мүнөө манай парти тон зүб юумэ хэнэ гээшэ. Гадна, совхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бүри бата бэхи болгохо, тэдэниие хүтэлбэрилхэ хэрэгые улам һайжаруулха, шэнэ газарташье, манай ороной ондоо, хэрэглэгдэдэггүй сүлөө газартай байһан нютагуудташье оршодог совхозуудай газарыень улам үргэдхэхэ зорилго партимнай табина. Энээнэй ашаар газар һайнаар хэрэглэгдэдэг боложо, хүдөө ажахын техникэ нэбтэрүүлэгдээд, улам ехэ продукци абтадаг боложо, продукциин өөрынь үнэ доошолхоһоо гадна, тэрэниие абахын тулада хүсэн багаар гаргагдадаг болохо.

Һүүлэй жэлнүүдэй, илангаяа 1956 оной үрэ дүнгүүдһээ харахада, совхозуудһаа гүрэмнай колхозуудайхида орходоо ехэ үнэгүй таряа абана. 1956 ондо совхозуудһаа абтаһан нэгэ центнер таряанай өөрынь үнэ 34 түхэриг болоо. Мүн совхозуудһаа гүрэмнай үнэгүй хүбэн, сахарна свёкло, наран сэсэг, хартаабха, овощь, жэмэс болон виноград абана.

Колхозууднай хамтын, кооперативна ажахынууд гээшэ. Харин тиихэдэ совхозууд гүрэнэй, бүгэдэ арадай ажахынууд байһан дээрэһээ колхозуудһаа булюу һайн байна. Тиимэшье байнгүй арганьгүй. Юуб гэхэдэ, совхозуудта ехэнхидээ ажал хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэнхэй байдаг. Тэдэнэр ехэ олзо доход абадаг. Машинануудаа гүйсэд хэрэглэдэг. Тиимэһээ совхозуудта абтадаг продукциин үнэ сэншье доогуур байна.

Үшөө 1919 ондо Петроградска губерниин хүдөө ажахын хүдэлмэришэдэй съезд дээрэ В. И. Ленин совхозууд тухай иигэжэ хэлээ һэн: коммунануудта хүн зон һайн дураараа хүдэлмэрилдэг, мүн ямар нэгэн хэмжээ-ябуулга бэелүүлхэдээ, энэмнай шухала хэрэг гээшэ гэжэ таряашание этигүүлхэ хэрэгтэй болодог. Совхозуудта тиимэ бэшэ. Үмсын ажалтай айлнуудай жаахан газар бэшэ, харин хэзээшье үмсын гарта байгаагүй, газар совхозуудта ороо юм. Эдэмнай советскэ засагай шэнээр байгууһан ажахынууд гээшэ. Тиимэһээ тэдэнэр гүрэнэй зөөри гээшэ. Бидэнэр тэдэнэй түлөө сүм харюусадагбди, совхозуудта техникэ үгэнэбди, агрономуудые эльгээнэбди. Тиимэһээ тэдэнэр ехэшье, үнэгүйшье продукци бүтээн гаргаха ёһотой. Дайнай дүүрэхэдэ совхозуудта хүдөө ажахын олон машинануудые, зэр зэмсэг эльгээхэбди, тиихэдэмнай хүдөө ажахымнай ниитэ дээрээ ехэ һайжарха гэжэ Ленин хэлэдэг һэн.

Ороноо индустриальна болгохо талаар Коммунистическэ партиин түсэбые мүнөө дүүргэһэнэйнгээ ашаар хүдөө ажахыда, түбхын түрүүн совхозуудта хүсэд хүрэхөөр техникэ үгөөбди. Тиимэһээ ажал хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэжэ, манай совхозуудта бии байһан хизаарлашагүй ехэ арга боломжонуудые һайнаар хэрэглээ һаа, продукци улам ехээр абадаг болохо байнабди.

Гэбэшье, эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ абаха ёһотой продукцяа абажа шададаггүй, бии байһан арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэдэггүй совхозууд үшөөл бии. Бүхы областьнуудаймнай совхозууд бүгэдэ һайнаар хүдэлмэрилнэ гэжэ хэлэхэ үндэһэгүйбди.

Хүтэлбэриин муу байһан дээрэһээ, мүн ажал хүдэлмэриин муугаар эмхидхэгдэһэн дээрэһээ байгаалиишье, экономическа талааршье адли байдалда байдаг Эстонско ССР-эй, Белорусска ССР-эй совхозууд 1956 ондо эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ ондо ондоо хэмжээнэй мал ажалай продуктнуудые абаа. Эстонско ССР-эй совхозууд 329 центнер һү, харин тиихэдэнь Белорусска ССР-эй совхозууд 199 центнер һү абаа. Эстонско ССР-эй совхозууд 47 центнер мяха, тэрэ тоодо хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 106 центнер гахайн мяха абаа. Харин тиихэдэнь Белорусска ССР 36 центнер мяха, тэрэ тоодо хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 51 центнер гахайн мяха абаһан байна. Кемеровскэ областиин совхозууд 1956 ондо эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ зэргэлээд байдаг Новосибирскэ областиин совхозуудта орходоо хоёр дахин шахуу ехэ һү, 2,6 дахин ехэ мяха, тэрэ тоодо 4 дахин ехэ гахайн мяха абажа тушааһан байна.

Хэтэрхэдээ нэгэ область дотор байдаг совхозууд адли бэшэ үрэ дүн туйладаг. Тиихэдээ тэдэнэр хаа яа нэгэ райондошье мэдэлтэй байжа байха юм. Совхозуудай зариманиинь һайнаар хүдэлмэрилдэг, үнэгүй, ехэ продукци гаргадаг, олзо доход ехэтэй байдаг. Харин, нүгөө зарим совхозууд 100 гектар бүридэ бага аад, үнэтэй продукци үгэдэг, тиигээд үшөө гарзада ородог байна. Иимэ совхоз гээшэ гүрэндэ дарамта. Тиигээд олзо доход оруулдаггүй дээрэһээ, иимэ совхозууд хүдэлмэришэдэйнгээ байдалыеншье һайжаруулжа шададаггүй.

Ростовой һүнэй совхоз, Ростовой областиин Кагальницка районой Вильямсын нэрэмжэтэ таряанай совхоз хүршэнэр юм. Теэд ажал хүдэлмэриингөө хэмжээнэй талаар, үрэ дүнгүүдэйнгээ талаар тэдэнэй хоорондо ямар ехэ илгаа бии гээшэб! Ростовой совхоз 1956 ондо гектар бүриһөө 19,5 центнер таряа абаа. Харин тиихэдэнь Вильямсын нэрэмжэтэ совхоз оройдоол 11,2 центнер таряа абаһан байна. Ростовой совхоздо эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 245 центнер һүн, 42 центнер мяхан, хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 21,8 центнер гахайн мяхан абтаһан байха юм. Харин тиихэдэ Вильямсын нэрэмжэтэ совхоздо 83 центнер һүн, 21 центнер мяхан, тэрэ тоодо 10,2 центнер гахайн мяха абтаа. Вильямсын нэрэмжэтэ совхоздо абтаһан центнер таряан, һүн, мяхан бүхэнэйнь өөрынь сэн Ростовой совхозойхидо орходоо нэгэ хахад дахин ехэ. Ростовой совхоз жэлэй эсэстэ 2,5 миллион түхэриг олзо оруулаа. Харин Вильямсын нэрэмжэтэ совхоз 400 мянган түхэригэй гарзада ороһон байна. Яахадаа нэгэ совхоздотнай һайн, нүгөө совхоздотнай иимэ муу үрэ дүн туйлагдаа гээшэб гэжэ партиин райкомой секретарьһаа, райисполкомой түрүүлэгшэнээ асуумаар. Энээндэ нэгэл харюу байжа болохо: һайн совхоздонь ажал хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэнхэй, хүтэлбэри эрхим гээшэ. Энэмнайл эгээл гол шухала, шиидхэхы юумэн гээшэл даа.

Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ таряан ажалай, илангаяа мал ажалай продуктнуудые совхозууд ямар хэмжээгээр абааб гэжэ хаража үзэхэдөө, алдуу гаргадаг байнабди гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ хэдэн зуун центнер һү, хэдэн арбаад центнер мяха абадаг дээрэһээ һайнда тоологдодог совхозууд бии. Теэд гүнзэгыгөөр хараад үзэхэдэ, эдэ совхозууд гээгдэнги, гарзада ородог, һайн ажахынууд гэжэ буруу тоологдодог байха юм. Өөһэдынгөө хүсөөр тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжотойшье һаа, тэжээл бэлэдхэхээ залхуураад, гүрэнһөө үнэгүйгөөр тэжээл абаад һууха гэжэ тэдэнэр оролдодог. Иимэ ажахынууд ехэ продукци абадагшье һаа, мяха ехээр абаха манай арга боломжые хаһана гээшэ. Юуб гэхэдэ, газаргүй, малаа таргалуулхын тулада тусхай болзор соо шахаха совхозуудта, мяханай комбинадуудта хэрэглэгдэхэ байһан бэлэн тэжээлые тэдэнэр малдаа эдюулжэрхидэг.

Жэшээнь, Тамбовско областиин «Комсомолец» гэжэ гахайн совхоз 1956 ондо яһала горьтой мал ажалай продукци абаһан юм. Энэ совхоздо эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 299 центнер мяхан, 269 центнер һүн гэхэ мэтээр абтаһан байгаа. Теэд иимэ юумэ абаһанайшье урмагүй, энэ совхознай концентрированнэ тэжээлэйнгээ 75 процентһээ үлүүгэнь гүрэнһөө абаһан байна. Энэ совхоздо ехэ газар бии. Хэрбээ тэрэ газараа хэрэглэжэ шадаа һаа, совхозойхид хүрэхэ тэжээлээ ургуулжа шадаха байгаал даа. Теэд тэдэнэр дан бага ургаса ургуулдаг. Тиигээд ургасаяа һайжаруулха гэжэ оролдохын орондо совхозой хүтэлбэрилэгшэд зоборигүйень хаража, ондоо ажахынуудай ургууһан тэжээлые худалдажа абахын тулада айхабтар ехэ мүнгэ гаргашална. Эгээл иимэһээ совхоз үнгэрэгшэ жэлдэ 400 мянган түхэригэй гарзада ороо.

Белорусска ССР-эй «Туча» гэжэ совхоз 1956 ондо эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 456 центнер һү, 62 центнер мяха абаа. Энэ совхоздошье газар ехэ байгаашье һаань, өөһэдынгөө тэжээл ургуулха гэжэ совхозойхид оролдоногүй. Ургасаншье эндэ муу, продукциишье өөрынь үнэ сэн ехэ байна. Совхоздо абтаһан центнер таряан 156 түхэриг 38 мүнгэтэ болоо. Иимэ байхадаа бэлэн тэжээл абаһаниишье энэ совхоздо олзотой гээшэ ааб даа. Тиигээд тэжээл худалдажа абадагшье байна ха юм. Совхоз жэлэй туршада бүхы хэрэгтэй тэжээлэйнгээ дүрбэнэйнь гурбан хубиие гүрэнһөө абаа. 1956 ондо тус совхоз 550 мянган түхэригэй гарзада ороо. Энэмнай дан хэтэршэһэн ябадал гээшэ.

Мүнөө ажал хэрэгтээ эзэн ёһоор хандадаг ажахын жэшээ харуулае. Ростовой областиин Буденнын нэрэмжэтэ мориной завод олон һалбаритай ехэ ажахы юм. Эндэшье хэрэглэгдээгүй арга боломжо үшөөл ехэ. Гэбэшье, заводой хүтэлбэрилэгшэд болон бүхы хүдэлмэришэдынь газараа эгээл һайнаар ашаглахын түлөө нэтэрүү шангаар оролдоно. 1956 ондо тус завод 30,6 мянган гектар бүриһөө дунда зэргээр 16 центнер таряа абажа, өөһэдтөө хүрэхэ хүрэнгэ, тэжээл бэлэдхээд, гүрэндөө 2,2 миллион пүүд таряа тушааһан байна. Гадна, энэ ажахы ба[...] бэшэ мал ажалай продукци тушаагаа. Завод 8,[...] мянган центнер һү, 6 мянга шахуу центнер мяха, 1,3 мянган центнер нооһо, хахад миллион шахуу үндэгэ тушааһан байха юм. Завод 1956 ондо 8,[...] миллион түхэриг олзо оруулаа.

Тиимэһээл бэлдэһэн тэжээлээр малаа хооллуулаад, эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ мал ажалай продукци ехээр абаһан совхозой хүтэлбэрилэгшые гү, али тэжээл бэлдээгүй аад, мүн [...] ехэ мал ажалай продукци абаһан хүтэлбэрилэгшые хүндэлхөөр гү, гэжэ үшөө хаража үзэхэ ёһотой. Теэд энэ ушьегүйгөөр ехэ тэжээл бэлдэһэн ажахын хүтэлбэрилэгшые һайн гээшэш гэжэ хэлэхээр. Харин өөһэдынгөө тэжээл бэлэдхээгүй ажахын хүтэлбэрилэгшэдэ тусхай заабари үгэхэ гү, али ондоо хүнүүдэй тэрээнһээ жэшээ абахагүйнь тулада х[...]һээхэшье хэрэгтэй байжа болохо.

Тиимэһээ совхозуудта хүдэлмэрилхэ хүниие шэ[...]лэн олохо хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха шухала. Үүсхэл хэшээл гаргадаггүй, большевик ёһоор үнэн сэхээр хүдэлмэрилхэ гэжэ оролдодоггүй, совхозойнгоо хүдэлмэриие һайжаруулдаггүй хүтэлбэрилэгшые ажалһаань сүлөөлхэ хэрэгтэй. Ганса, нэгэ хүнтэй һайн байхын тулада, ажахыгаа гүрэндөө гарзатайгаар хүтэлбэрилүүлжэ байха аргагүйбди. Гадна, иимэ совхозой хүдэлмэришэдэй байдалшье һайжардаггүй байна бшуу. Мяха, һү, хүдөө ажахын бусад продуктнуудые эрид ехээр абадаг болохын түлөө тэмсэлдэ олониитые зоригжуулан толгойлжо шадаха, дүй дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэдые совхозуудта табиха хэрэгтэй.

Совхозуудта хизаарлашагүй ехэ арга боломжо бии гэжэ совхоздо хабаатай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хэлэхые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет шухалада тоолоно. Тиимэһээ совхоз бүхэн, отделени, фермэ, бригада бүхэн түсэбөө үшөө дахин хаража үзөөд, 1957 ондо совхозойнгоо ажал хүдэлмэридэ нэгэшье гээгдэнги газаргүй байхын тулада зохихо хэмжээ абахыень парти, правительство уряална. Бүгэдэ һайнууд байжа шадахагүйшье һаа, бүгэдэ гээгдэнги байжа болохогүй бшуу. Гол зорилгомнай юуб гэхэдэ, гээгдэнги ажахые дунда зэргэдэ оруулха, тиихэдээ түрүүшүүлые хүсэхэ гэжэ оролдохо. Тиигэбэл, мүнөө абаха һэмди гэжэ һанадаг хэмжээнэйнгээ зэргээр продукци ехээр абадаг болохо байнабди.

Хүдөө ажахын продукцинуудые улам ехээр абадаг болохо талаар совхоз бүхэн ямар арга боломжотойб гэжэ мүнөө хаража үзэхэ шухала. Тиихэдээ ажал хүдэлмэриингөө амжалтые гансал процентээр хэмжэхэдэ буруу гэжэ совхозуудай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, түбхын түрүүн хүтэлбэрилэгшэдтэнь — директорнүүдтэнь, главна агрономуудта, главна зоотехнигүүдтэ, главна инженернүүдтэ ойлгуулха шухала. Процент гээшэмнай ондо ондоо байдаг ха юм даа. Һайн ажахыда арбаншье процентээр ехэ юумэ абаа һаа — амжалта, харин муу ажахыда 100 процентээр ехэ юумэ абаа һаа, бага байха байна. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ ямар хэмжээнэй продукт абанабибди, хэр зэргэ бии байһан арга боломжонуудаа хэрэглэнэбибди—энээнһээл бүхы амжалтамнай дулдыдаха байна.

Совхозуудай областиин, хизаарай управленинүүд, совхозуудай республиканска министерствонүүд болон СССР-эй Совхозуудай министерство энэ талаар ехэ юумэ хэхэ ёһотой. Тэдэнэр совхозуудые улам һайнаар хүтэлбэрилдэг боложо, хүдэлмэрилэгшэдөө таараха газартань табяад, оролдосотойгоор хүмүүжүүлхэ, бии байһан мүнгэ зөөреэ урихэ, сасаха, дарахагүй зорилгоор, тэрэнээ эзэн ёһоор хубаарилха ёһотой.

1957 он манай орондо ехэ удхашанартай жэл болоно. Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойе советскэ арад энэ жэлдэ тэмдэглэхэнь. Совхозуудай хүдэлмэришэд, хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, совхозуудай бүхы ажалшад агууехэ ойн жэлэй хүндэлэлдэ социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, 1957 ондо хүдөө ажахыдаа элитэ ехэ амжалта туйлаха байһаниинь дамжаггүй.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй урда иимэ зорилгонуудые табиха шухала гэжэ тоолоно:

1. Совхозуудай бүхы газарые эгээл һайнаар ашаглахын тулада, таряан ажалай культурые дээшэлүүлжэ, хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ, үлөөд байһан шэнэ, боро газар тон ехээр элдүүрилхэ, газартаа ямар ургаса таридаг болоһон-ди гэжэ хаража үзэхэ, шииг нойто ехэтэй нютагуудта ээлжэлүүлэн таридаг пар хэрэглэдэг болохо, тиигэжэ тэжээл ехээр абаха, мүн таряа ехэ талмай дээрэ тарихын тулада газар сүлөөлхын түлөө хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Эдэ бүхы хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдээд байхада, таряан улам ехээр абтадаг болохо, мүн худалдагдадаг таряан ехэ болохо байна. Мүнөө совхозуудта госфондын, мүн газар ехэтэй колхозуудһаа шэнэ ехэ газарай дамжуулан үгтэжэ байһан дээрэһээнь, совхозуудта энэ жэлдэ тушаагдадаг таряаниинь үшөө дээшэлхэ байна. Энээниие хараадаа абаха шухала.

2. Совхозуудта үнэгүй продукци ехээр абтадаг дээрэһээнь, гол түлэб совхозууд лэ городой хүн зониие хартаабхаар, овощёор хангаха ёһотой. Жэшээнь, Москвагай областиин «Большевик» совхоз 1956 ондо 183 мянган центнер овощь гүрэндэ тушаагаа. Тиихэдээ гектар бүриһөө 264 центнер овощь абаһан, гадна нэгэ килограмм овощиин өөрынь үнэ 18 мүнгэн болоһон байна. Белорусска ССР-эй «Россь» совхоз 95 гектар бүриһөө 254 центнер хартаабха абаа. Килограмм хартаабхын өөрынь үнэ эндэ 13 мүнгэн болоо. Энээнтэй хамта совхозууд түхэреэн жэлдээ городуудай, мүн промышленна цен[...]

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

оветскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй, ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй

ХАНДАЛГА

Совхозуудай хүдэлмэришэдтэ, бригадирнуудта, совхозуудай отделенинүүдэй, фермэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, директорнүүдтэ, мэргэжэлтэдтэ, совхозуудта хабаатай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ

(Түгэсхэл)

удэй ажалшадые һая абтаһан ехэ продуктнуу- саг үргэлжэ элбэгээр хангажа байха аргатай. га боломжын бии байхада, ямар нэгэн город абхаар, овощёор таһалдадаг байжа болохо- Тиимэһээ томо городууд болон промышленна рнүүд ойрын нэгэ-хоёр жэлнүүдтэ хэрэгтэй хартаабха, овощёо совхозһоо абадаг болохо ой. Энэ хэрэгые мүнөөнһөө бодомжолхо шуха-

Илангаяа городууд болон промышленна томо рнүүдые тойруулан һү ехээр абадаг болохо хэ- е эрид һайнаар табиха хэрэгтэй. Город шадарай жуудай совхозууд городуудые һүөөр хангалгые а дээрээ даажа абаха зэргэтэй.

э городуудые тойруулан гүрэнэй хүдөө ажахын ээтэ предприятинуудые, тусгаарлабал, һүнэй, мал лай тусхай фермэнүүдые байгуулха хэрэгтэй гэжэ 1920 ондо Владимир Ильич Ленин заадаг бай- юм. Тэрэ үедэ орон дотор ори ганса байһан ные поляны» гэжэ һүнэй совхоздо ошожо ха- , Владимир Ильич иигэжэ асуугаа һэн: «город р гансахан иимэ нэгэн фермэ байгуулха бэшэ, н бүхы Москвае сахариг мэтэ бүһэлээд байха э олон фермэнүүдтэй организацие байгуулжа огүй гээшэ гү? Бидэнэртэ олон зуун фермэнүүд совхозууд хэрэгтэй».

. И. Ленинэй энэ заабаринь мүнөөшье үедэ тон удхашанартай байна. Томо томо городуудые р хангаха хэрэгтэ совхозууд һууряа улам улам р ээлхэ ёһотой. Намар ба хабарай сагта һая даһан һүөөр городуудые дутаахагүйн тула хэм- абаха хэрэгтэй. Худалдаа наймаанай газарнууд эй али зэргын хэрэгтэй болохые наринаар тооло- зөөд, город шадарай совхозуудһаа һү хододоо ан абажа байха ёһотой.

Мяха абалгаар совхозуудай тон болошогүйгөөр, эсэшэгүйгөөр гээгдэжэ байһан шалтагаанииe а уудалжа элирүүлээд, мяха абаха талаар 1957 эрид хубилалта хэхэ хэрэгтэй. Хуушанай совхо- 1957 оной эхин болотор тэдэнэртэ тоологдожо һан газарай зуун гектар бүхэндэ нэгэ хахад — дахин ехээр мяха абажа гүрэндэ тушааха ёһо- Тэрээнэйнгээ хажуугаар нэмэжэ абаһан газа- гаа тоодо оруулжа мүн лэ мяха нэмэжэ тушааха гэтэй байна.

ахай гээшэмнай түргөөр томо болодог, түргэн галдаг мал байнал. Теэд гахай үсхэбэрилэнгүй- , энэ хэрэгые ёһотойгоор, түргэнөөр һайжаруу- гүйгөөр совхозуудта мяха абалгын мүнөөнэй эгүй байдал заһаржа шададахагүй. Эдихэ тэ- лээр угаа баян ажахынууд, илангаяа шэнэ газар- эмхидхэгдэһэн совхозуудай мүнөө болотор гахай эдэггүй байгаашыень, мүн таряа талханай үлөөд- эй тэдэ ажахынуудта дэмы хосоржо байдагыень ашье зүбтүүлхын аргагүй. Бүри мүнөө жэл иимэ бэшэ ябадалые болюулха, шэнээр эмхидхэгдэһэн хоз бүхэндэ, илангаяа таряанай совхоздо гахай эбэрилхэ ажалые ашагтай һайнаар эрхилхэ ёһо-

ухы залуу гахайнуудые нэгэ дахин түрүүлээд, хаанагүй шахадаг болохо гээшэ 1957 ондо мяха ехээр абадаг болоходо тон ехэ удхашанартай. энэй али зэргын зохистой ба ашагтай байһаниинь сковско областиин «Кленово-Чегодаево» гэжэ га- совхозой дүй дүршэл харуулна. Энэ совхоздо дахин түрэхэ 1410 гахай нёдондо бии байһан Тэдээнһээ 11 мянган поршоонхо абтаа һэн. Эгээл хадаа хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 135 тнер гахайн мяха абаха арга энэ совхоздо олго- байгаа. Тиихэдэ гахайн центнер мяханай өөрынь һураггүй химдарһан байна. Энэ совхоз нёдондо дэ 1,5 миллион түхэригөөр олзотоһон байгаа.

оронежско областиин «Масловский» гэжэ совхоз ае нэгэ дахижа түрүүлээд, шахадаг байһанайн- ашаар нэгэ жэлэй турша соо гахайн мяха хоёр н шахуу ехээр абажа, хахалагдадаг газарай зуун тар бүхэндэ 185 центнер гахайн мяха абаа һэн.

. Совхозуудта һүнэй, мяханай өөрын үнэ сэнгэй дээгүүр байһан шалтагаанууд наряар шэнжэлэг- , тэдэ продуктнуудые үнэгүйгөөр гаргахын тула- эрид хэмжээ абтаха ёһотой. Үнэгүй болгохо харгы ямар байнаб гэбэл, мал ажалда шэнэ, түрүү арга шэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала. Жэшээлхэдэ, ско областиин Лузинскэ гахай үсхэбэрилгын сов- гахайгаа шахадаг байраяа клеткэнүүд байһа- инь бүлэг бүлэгөөрнь шахадаг газар болгоод, тэп- самокормушкануудые тодхоһон, автоматическа шуури бии болгоһон байна. Энээнэй ашаар тэрэл гааша байранууд соогоо дүрбэ дахин олон гахай алгада табиһан, тингээд нэгэ гахайшан 120-ной ондо 550 гахай харадаг болоһон байгаа. Урдань айн мяханай нэгэ центнер нэмэхэдэ гурбан хүнэй удэрэй ажал гаргашалагдадаг байһан юм. Иимэ ар гахай шахахада мүнөө 0,5 хүнэй ажал гэхэ гү, зургаа дахин багаар гаргашалагдадаг болоо. Хэр- гахайн шэгнүүр нэгэ килограммаар нэмээхын тула тэжээлэй единицэ урдань гаргашалагдадаг бай- , мүнөө 5,2 болотороо бага болоо. Гэхэ зуура, га- н дунда зэргын шэгнүүр сүүдхэдээ ехэ болоно, анай өөрынь үнэ сэн химдарна. Гахайн фермэдэ иллажа байгаа хүдэлмэришэдэй салин хүлэһэн ни- ехэ болоо.

Полтавска областиин Улаан Армиин нэрэмжэтэ хоздо самокормушка хэрэглэһэнэй ашаар гахай- үдэртөө дунда зэргээр 512 грамм шэгнүүрээ эдэг болобо. Иигэжэ эдеэлүүлээд байхада юрэ лүүлһэндэ орходоо центнер мяханда гаргашалаг- аг ажалай гаргаша 4,5 дахин хороо. Хэрбээ га- һуудай шэгнүүрые нэгэ центнер нэмээхэдэ 445 эриг гарадаг байбал, мүнөө 237 түхэриг болото- о хороо.

Самокормушкануудые тодхоһоной, гахай шахадаг йрануудые һайнаар бодомжолжо түхеэрһэнэй, ажа- улэмжэ һайнаар эмхидхэһэнэй ашаар продук- н единицэдэ гаргаша нилээд хороожо болохо бай- һаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Гэхэтэй хамта, Воронежско областиин «Масловский» совхоздо нэгэ хүнэй 600 гахай бордожо байхада, харин тэрэ областиин Нижне-Девицкий гэжэ совхоздо 120 гахай бордожо байһан юм. Иимэ ушар мүнөө хүрэтэр дайралдадаг. «Масловский» гэжэ совхоз 1956 ондо 1154 мянган түхэриг олзотоһон байхадань, харин «Нижне-Девицкий» гэжэ совхоз 1524 мянган түхэриг гарзатаһан байха юм. «Нижне-Девицкий» совхозой директор иимэ байдалаа заһаха гэжэ яаранагүй, зүгөөр совхозуудай областной управлени, Москвагай зонын совхозуудай главна управлени, РСФСР-эй совхозуудай министерство энээниие хамаагүйгөөр тэсэжэ байдаг. Иимэ болошогүй эзэн буса ябадалые үгы хэхэ хэрэгтэй.

Хэрбээ үнеэдые хоёр удаа сүүдхэдээ һаагаад байбал фермэ дээрэхи ажалай бүтээсэ хэдэн дахин ехэ болохо гэжэ бүгэдэдэ мэдээжэ, гэхэтэй хамта, олонхи совхозуудта үнедээ 3—4 удаа һаадаг байна. Теэд энэнь ажалай гаргашые ехэ болгоно. Һүн нэгэ бага нэмэбэшье, гараһан гаргашын ашые харюулнагүй.

Ажалай гаргашые нилээд хороожо, мал ажалай ашаг шэмэ абалгын өөрын үные химдаруулжа шадаха ондоошье олон арга дүршэлнүүд совхозой ажалда тон удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Манай гүрэнэй совхозно системэдэ ганса хүнэй эрхэ мэдэл тогтоогдоһон байна. Тиигээд энэ системэдэ шэнэ, түрүү, шалгагдамал юумые нэбтэрүүлхын тулада яахадаа хэдэн һара, жэлнүүд ошохо болоо юм? Бүхы шэнэ, бүхы шалгагдаһан юумэ ажалда богони болзор соо нэбтэрүүлжэ байхые хэлбэришэгүй хуули мэтэ гурим болгохо хэрэгтэй. Тиигээд, зарим гээгдэнги үзэлтэй хүнүүдэй бидэнэрые энэ харгыһаамнай хадууруулха гэжэ мантай арсалдаа буляалдаа хэжэ, түрүү юумые ажалда нэбтэрүүлхэдэмнай тойбо татажа байхыень болюулха хэрэгтэй.

Малай тэжээлые өөһэдөө бэлдэжэ абаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ гээшэ совхозуудай мал ажалай ашаг шэмынь үные химдаруулха гол арга нүхэсэл мүн.

6. Шубуу үсхэбэрилгые хүгжөөлгэдэ совхозуудай гээгдэжэ байһан тухай тусгаар тогтохо хэрэгтэй. Таряанай олон совхозуудай тахяа баридаггүйень юугээршье тайлбарилхын аргагүй, тон жэгтэй баримта ха юм. Мүн уһанай шубуу үсхэхын тулада олон совхозуудай газар дээрэхи, уһа сөөрэмүүдэй хэрэглэгдэдэггүй байдагынь тон жэгтэй, тайлбарилагдашагүй зүйл юм. Жэшээнь Кустанайска областиин Федоровско таряанай совхозые абажа үзэе. Тэрэнэй гол буусань тон ехэ нуурай хажууда оршодог юм. Тиигээд совхоздо нугаһашьегүй, галуушьегүй юм. Энэ хадаа орооһото культурануудай тогтууритай һайн ургаса абадаг һайн совхоз мүртөө шубуу үсхэдэггүй байгаа. Тиигээд энэ совхоз ори ганса аал? Имагта Казахска ССР-эй 585 совхозой 250-ниинь шубуу баридаггүй, Зүгөөр, индюгүүдые үсхэдэг совхозуудые хургаараа тооломоор. Тиигээд, иимэ гээгдэлые эрид шууд үгы хэжэ, совхозуудые һайнаар хүгжэнги шубуу үсхэбэрилгын ажалтай болгохо хэрэгтэй.

7. Шэнэ ба боро газарта совхозуудые байгуулаад байхадаа бидэнэрэй хони үсхэхэ арга боломжомнай ехэ болоо. Мүнөө элдүүрилэгдэжэ байһан газарай хажуугаар хахалагдаагүй олон зуун мянган гектар газар бии. Тиигээд тэрээниие хахалһанайшье хэрэггүй гү гэжэ һанагдамаар, юуб гэхэдэ, хони үсхэхэдэ ехэ таарамжатай, тэжээлэй һайн база боложо үгэхэ газар байна бшуу. Тиигээд хонин ажалые, илангаяа нарин ба нарибтар нооһотой хонидые олоор үсхэхын туля энэ зохид арга боломжонуудые хэрэглээгүй байгаа һаа, буруу болохо. Совхозуудта хони үсхэхын тулада хүнүүдшье бии, арга боломжонуудшье бии. Тиигээд үшөө юун хэрэгтэйб? Юун хэрэгтэйб гэхэдэ, орооһоной хажуугаар хони олоор үсхэхэ дура хүсэл хэрэгтэй. Гаргаша энээндэ багаар гаргагдаха. Гол түлэб хониие уһаар хангалгада гаргаша гараха юм бэзэ. Хониной хашаа байрануудые капитальнаар, үнэтэйгээр хэжэ, үлүү зөөри гаргадаг ябадалтай тэмсэхэ хэрэгтэй. Иимэ ехэ гаргаша гаргаһанай орой хэрэггүй бшуу. Хонин гээшэмнай бэлшээридэ ябадаг мал ха юм. Тиигээд талын бэлшээридэ ябахадань хонидые хурьгалуулхын тулада лэ, мүн һалхитай хүйтэн сагта дулаасуулхын тулада лэ хонидто байра хэрэгтэй ха юм. Тиимэһээ хониной байрые химдаар бариха, нютагайнгаа барилгын материалнуудые, түбхын түрүүн тон ехээр ургадаг хулаһа барилгада хэрэглэхэ шухала.

8. Хамһабариин һалбаринуудые хүгжөөхын тулада совхоз бүхэнэй арга боломжые эгээн дүүрэнээр хэрэглэхэ шухала. Ажахы дотор зааханшье юумэ миин хосороохогүйн түлөө, бүхы юумые: орооһо таряанай үлөөдһые, хартаабхын, овощиин, ургамалай ажахын бусад үлөөдэһые ашагтайгаар хэрэглэхын түлөө оролдохо хэрэгтэй. Манай ажахынуудые бүхыдэнь олон һалбаритай, аша үрэ ехэтэй болгохо шухала. Тиигээд энээниие ухаатайгаар, бодомжотойгоор, нютагай эрхэ байдалые, арга боломжые хараадаа абан хэхэ шухала. Бүхы юумэнэй хүсэд дүүрэнээрээ хэрэглэгдэхын тулада, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй түхэреэн жэл соо ажалтай байхын тулада, ажал дээрэ зүбөөр тэдээнэй хубаарилагдан табигдахын тулада, ажалайнь бүтээсын дээшэлхын, салин хүлһэнэйнь ехэ болохын, материальна ба культурна байдалайнь шууд дэбжэхын тулада ажахыгаа али бүхы талаарнь бүрин түгэс хүгжөөхэ хэрэгтэй.

9. Мал ажалые һайжаруулга эгээн түрүүн лэ тэжээлэй базаһаа болохо юм гэжэ совхозно системын бүхы хүдэлмэрилэгшэд бата бэхеэр һанаандаа хадууха ёһотой. Тиимэһээ тэжээлэй базые үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ хэрэгтэ гол анхарал табигдаха байна. Тиихэдээ совхозууд болбол али бүхы янзын малай тэжээлээр өөһэдыгөө хүсэд хангаха ёһотой гэжэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд батаар ойлгохо зэргэтэй. Зарим совхозууд газараар дутамаггүй мүртөөшье, тэрэ газараа мууса ашагладаг, хаана холоһоо асарһан тэжээлээр малаа барижа байдаг ушар үзэгдэдэг бшуу. Иимэ ябадалые болюулха хэрэгтэй.

Малай тэжээлые ехэ болгохын тулада эгээн шухала культура гээшэмнай кукуруза байһан юм, байһааршье зандаа гэжэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ дахин дахин һануулха шухала гээд КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно. Түрүү совхозууд болбол кукуруза тарижа ургуулха хэрэгые һүүлэй хоёр жэлэй турша соо һайнаар шудалаад, кукурузын хүсэд эдеэшэһэн буурсаг, мүн эдеэшэн татаһан буурсагуудые ехээр хуряажа абадаг болоод байна. Гэхэтэй хамта, совхозуудай тариһан кукурузын хосордог гү, али тон бага ургаса үгэдэг — тиимэ олон ушарнууд мүнөөшье хүрэтэр үзэгдэдэг. Энэ хадаа совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ тон аягүй, тон эшэгүүритэй, тон болошогүй ябадал гээшэ. Энээндэ 1957 оной турша соо эсэс табигдаха ёһотой.

Германска Демократическа Республикын арадай ажахынуудта, хүдөө ажахын үйлэдбэриин кооперативуудта 1956 ондо туршалгын удхатайгаар кукуруза таригдаһан байгаа. Тэрэ кукурузые манай үрэһөөр, манай сеялкэнүүдээр квадратно-гнездовой аргаар тариһан юм.

ГДР-эй һангай ба кооперативна ажахынууд кукурузын һайн тэжээл байһые онсо удхатайгаар сэгнэһэн бэеэрээ, энэ культурые тарижа ургуулха түрүү аргануудые (квадратно-гнездовой тарилга, амяарлан хуряалга, эдеэшэн татаһан буурсагуудые аминдань, мүн ногоон набшаһые аминдань силос болгожо даралга) хэрэглэжэ, хаа хаанагүй һайн ургаса хуряажа абаһан байна. Жэшээлхэдэ, Магдебург округой Шванеберг гэжэ арадай ажахыда кукуруза квадратно-гнездовой аргаар (рядууд хоорондоо 62,5х62,5 сантиметр зайтайгаар) таригдаһан, машинаар хоёр тээшээ элдүүрилэгдэһэн байгаа. Тиигээд тэндэһээ эды шэнээн ногоон набшаһа болон буурсагуудые абаһан байна гэбэл: «Партизанка» гэжэ сортһоо гектарай 850 центнер, «Краснодарская» гэжэ сортһоо 750 центнер, «Успех» гэжэ гибридһээ 660 центнер абтаһан байгаа. Мүн «Квердфурт» гэжэ арадай ажахыда, Еалле, округой Шафштедтдэхи Фридрих Энгельсын нэрэмжэтэ хүдөө ажахын кооперативта, бусадшье ажахынуудта кукурузын һайн ургаса абтаһан байгаа.

ГДР-тэ тэжээлэй свёкло, хартаабха тарилгада анхарал ехээр табигдадаг. Тиигээд тэдэ культурануудтай жэшэбэл кукуруза болбол тэжээлэйнгээ единицын талааршье, мүн шанарайнгаашье талаар тэндэхи ажахынуудта һураггүй ашагтай боложо үгэбэ. Шванеберг гэжэ арадай ажахыда иигэжэ тоологдоһон байна: нэгэ гектарһаа хуряагдаһан кукурузын 600 центнер ногоон набшаһа буурсагуудтайгаа хамта 96 центнер хуурай бодос, 5,4 центнер белок, 51 центнер крахмал үгэдэг байба. Тиихэдэнь нэгэ гектарһаа хуряагдаһан 400 центнер тэжээлэй свёкло оройдоо 40 центнер хуурай бодос, 2,4 центнер белок, 22,4 центнер крахмал үгэдэг байба. Нэгэ гектарһаа абтаһан 200 центнер хартаабха 44 центнер хуурай бодос, 1,4 центнер белок, 32,2 центнер крахмал үгэдэг байба.

Тиимэ болохолоороо нэгэ гектарһаа абтаһан кукуруза дотор тэжээлэй зүйлнүүд нэгэ гектарһаа абтаһан тэжээлэй свёклын гү, али хартаабхын тэжээлэй зүйлнүүдтэ орходоо 2,5 дахин ехэ байдаг байба. Тиигээд нэгэ гектар кукуруза тарихада, харууһалха ба хуряахада гектар хартаабха тарижа абаһанда орходоо 2 дахин багаар, гектар свёкло тарижа абаһанда орходоо 4 дахин бага хүсэн гаргагдадаг байна. Гэхэтэй хамта, үлэмжэ һайн шэмэтэй кукурузые набшаһан занданшье, мүн силос болгоодшье малдаа эдюулхэдэ малай ашаг шэмые нилээд нэмээхэ, ашаг шэмын шанарые һайжаруулха— үнеэдэй һү үдхэн болгохо арга олгоно гэжэ ГДР-эй гүрэнэй ба кооперативна ажахынуудай хүдэлмэри харуулаа. 1957 ондо ГДР-эй ажахынуудта кукурузын тарилга нилээд ехэ болохо байна.

Мүн тэрэшэлэн манайдашье кукурузын үндэр ба тогтууритай ургаса абадаг тон һайн совхозууд бии. Тэдээниие энээнэйнь түлөө али бүхы талаарнь һайшааха, магтаха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, Сталинградска областиин «Красный Октябрь» совхоз гектарһаа 350 гаран центнер кукурузын ногоон набша 300 гектар талмай дээрэһээ абаһан байна. Эстонско ССР-эй «Аузи» гэжэ совхоз гектарһаа 446 центнер ногоон набшаһа 20 гектар талмай дээрэһээ абаһан байна. Калужска областиин «Агарышевский» совхозой звеньевой нүхэр Макаров 10 гектар талмай дээрэһээ гектар бүриһөөнь 606 центнер кукурузын ногоон набшаһа суглуулһан байна. Краснодарска хизаарай «Кубань», «Кропоткинский» гэжэ совхозууд, Ставропольско хизаарай «Темижбекский» гэжэ, Днепропетровско областиин «Заря коммунизма», «Джангипахта» гэжэ совхозууд, Фрунзенска областиин «Аламедин» гэжэ совхоз жэл бүхэндэ дунда зэргээр гектарһаа 25—37, мүн дээшэшье центнер кукурузын орооһо абадаг байна.

Гэхэтэй хамта, олохон совхозуудта кукуруза тарижа ургуулха хэрэг муугаар табигданхай. Совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд бултадаа, түрүүшын ээлжээндэ совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, отделенинүүдые эрхилэгшэнэр, тракторно-таряан ажалай бригадануудай бригадирнууд, фермэнүүдые даагшанар кукуруза гэмтээһэн гү, али ургаса багаар абаһан нэгэшье тиимэ ушар элирхэйлэгдэнгүйгөөр, энэ талаар хэмжээ абангүйгөөр мүнөө жэл орхигдохо ёһогүй гэжэ мэдэхэ ёһотой. Энэ тэрэ участогууд дээрэ ургаса хосорһон гү, али тон багаар абтаһан байна гэжэ бидэнэр жэлэй һүүлдэ лэ заримдаа мэдэдэгбди. Иимэ байдалые саашадаа тэсэхын аргагүй. Кукуруза тарилгада хамаатай совхозой хүдэлмэрилэгшэ бүхэн кукурузые миил тариха бэшэ, харин кукурузые ургуулха хэрэгтэй гэжэ һайса мэдэжэ абахаар—тиимээр ажал хэрэгээ табиха шухала.

Теэд ээн ёһоор, бодомжотойгоор кукурузые ургуулха гээшэ юун гэһэн удхатайб. Энэ хадаа кукуруза тарихын тула эгээн зохид газар нягтаар шэлэжэ олохо, тэрэниие һайнаар үтэгжүүлхэ, тарилгада зүбөөр бэлдэхэ; һайн үрэһэ, түрүүшын ээлжээндэ ургаса ехэтэй гибридүүдые бэлдэхэ; ургаса элдүүрилгые оньһожоруулха арга олгохо; квадратно-гнездовой тарилга хаана хаанагүй хэхэ; ургасада эгээн таарамжатай сагта тарилга ба харууһалга хэхэ, кукурузые силос болгохын тула, ногоон тэжээл гү, али орооһо болгожо хуряахын тула, тэрээниие гээлтэгүйгөөр хуряаха гэһэн удхатай юм. Буурсагайнгаа эдеэшэн татаад байхада хуряагдажа силос болгогдоһон кукуруза тэжээлэй олон тоото единицэ үгэдэг байһыень совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд мэдэхэ ёһотой. Эгээл тиимын тулада совхоз бүхэндэ үнеэн бүридэ 10 тонноһоо бага бэшэ силос дараха, мүн ондоошье түрэлэйнгээ малда, илангаяа, гахайдаа хэрэгтэй зэргээрнь силостэй байхын тулада кукурузын ургасын диилэнхи хубиие силос болгожо дараха шухала. Энээнэй тулада элдэб сортын кукуруза тариха хэрэгтэй. Эшынгээ шэгнүүрэй 50 процентыень татадаг—тиимэ буурсагтай набтар кукуруза гахайда эдюулхэеэ тариха хэрэгтэй. Тиигээд тиимэ кукурузые тыквэ, хартаабха, бобово культуранууд гэхэ мэтэтэй холижо, силос болгожо дарахада гахай тэрээниие ехэ дуратайгаар эдихэ байна. Тиигээд, үнеэдтэ, эбэртэ бодо малда үндэрөөр ургадаг сортын кукуруза тариха, тэрээнэй эшэ набшаһыень эдеэшэн татаһан буурсагтайнь холижо, силос болгон дараха хэрэгтэй. Тиихэдээ бидэнэр мал ажалые нилээд түргөөр дэбжээхэбди. Мүн мүнөөнэйнгөө зэргын газарта һураггүй олон мал тэжээжэ шадаха байнабди.

Кукурузын булюу һайн юумэнь юуб гэхэдэ, энэ хадаа эгээн ургаса ехэтэй орооһото ба тэжээлэй культура байхаһаа гадна, тэрээниие тарижа ургуулхада хамаг ажалыень оньһожоруулжа болохо байна. Тиигээд оньһожоруулаад байхада энэмнай тон химда тэжээл болохо байнал. Кукурузын эшэ набшаһа ба буурсагые силосовалхэдэ энэ үнэтэ тэжээлые найдамтайгаар хадагалха арга боломжо бии болгогдоно.

Хэрбээ үндэр ургаса үгөөд байбал лэ, кукуруза тарилга ашагтай байха гэжэ бултадаа тодо һонороор ойлгохо хэрэгтэй. Тиибэл тэжээлэй ямаршье культуратай сасуулбал кукурузын тэжээлэй единицэдэ гаргагдаха гаргаша тон бага болохо юм. Эгээл тиимын тула бидэнэр тарилгын талмайе миил ехэ болгохо гэжэ оролдохогүй, харин кукурузын ургаса ехээр абаха гэжэ лэ оролдохо ёһотойбди. Ажахыдаа хэрэгтэй зэргээрнь лэ кукурузые тариха шухала.

Мүнөө кукуруза тухай бэшэгдэһэн ном судар дутамаггүй бии, ехэ дүй дүршэл согсологдонхой. Һайн ургаса абаһан ажахынууд мүнөө область, район бүхэндэ бии. Тиигээд манай хүсэлһөө, энэ ажал хүдэлмэриие ямараар эмхидхэһэнэймнай хамаг юумэн дулдыдаха юм. Тиимын тула кукуруза тарижа ургуулгада хабаатай бүхы асуудалнууд ушар ёһо мэдэрэнгеэр, ёһотой һайнаар шиидхэгдэхэ ёһотой. Мяха ба һү ехээр абахын түлөө тэмсэл хадаа түрүүшын ээлжээндэ кукурузын түлөө, энэ шухалын шухала культурын үндэр ургаса абахын түлөө тэмсэл гээшэ гэжэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд мэдэхэ ёһотой. Кукурузын ургасые бидэнэр абаха ёһотойбди, теэд бидэнэр тэрээниие абахашьебди.

Энээнтэй нэгэн хамта орооһо-фуражна бусад культурануудые ехээр тарижа ургуулха, хүсэд шиигтэй газарта клевер ехээр таридаг болохо. Горохо овёсын ба вико-овёсын холисо ехээр таридаг болохо, амтата люпин һайнаар ургадаг газарта тэрээнэй тарилгые ехэ болгохо хэрэгтэ тусгаар анхаралаа табиха, соя ба бусад культурануудай тарилгые үргэдхэхэ шухала.

Хүсэд шиигтэй газарай совхозууд сэбэр пар дээрээ тарилга хэжэ. малай тэжээл ехээр абаха арга боломжотой юм. Хара хүрьһэтэ бэшэ зонодохи Российска Федерациин совхозуудта пар дээрээ тарилга хэбэл 550 мянган тонно ногоон набша абажа болохо байна. Энэнь 75—100 мянган тонноһоо бага бэшээр гэхэ гү, али 15—20 процентээр һү һаалгые дээшэлүүлхэ арга олгоно. Калужска областиин совхозууд 1956 ондо 20 мянган гектар сэбэр партай байһан юм. Тэндээ вико-овёсой холисо таряад байхадаа тэдэнэр 100 мянган гаран тонно ногоон набша нэмэжэ абаха, тэрээгээрээ 13,5 мянган тонно һү һааха, гүрэндэ һү тушаалгые 50 процентээр дээшэлүүлжэ шадаха байгаа. Белорусска ССР-эй совхозууд мүнөө жэл 30 мянган гектарһаа бага бэшэ сэбэр пар дээрээ тэжээлэй культура тариха, тиигэжэ тарилгын талмайе 14,3 процентээр ехэ болгожо шадаха байна; Литовско ССР-эй совхозууд пар дээрэ тарилга хэһэнэйнгээ ашаар тарилгынгаа талмайе 11,5 процентээр үргэдхэжэ шадаха байна. Иимэ арга боломжо бусадшье областьнууд, хизаарнууд ба республикануудта бии юм.

* * *

Советскэ Союзай Коммунистическэ Партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол хүдөө ажахыһаа ашаг шэмэ ехээр абадаг болохо зорилгые саг соонь, дүүрэнээр шиидхэлгэ совхозуудай, совхозуудай областной ба хизаарай управленинүүдэй, союзна республикануудай ба СССР-эй совхозуудай министерствонүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ шалгалта боложо үгэхэ байна гээд тоолоно. Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэ юу харуулха байнаб гэбэл, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хамагай түрүүн директорнүүд, отделенинүүд ба фермэнүүдые эрхилэгшэнэр, тракторно-таряан ажалай бригадануудай бригадирнууд арга боломжоёо хэр зэргээр элирүүлэн ашагланаб, хүдөө ажахыһаа ашаг шэмэ ехээр абахын тулада тэрэнээ хэр зэргээр хэрэглэнэб, хүсэ шадалаа тэдэнэр хэр зэргээр зүб хубаарилан табижа шаданаб гэжэ элишэлэн харуулха байна.

КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахыһаа ашаг шэмэ бүри ехээр абадаг болохын түлөө 1957 ондо улам ехэ эршэ зоригтойгоор ажаллаха бэзэ гэжэ, совхоз бүхэниие үнэхөөрөө түрүү, тойрожо байгаа колхозуудтаа үнэхөөрөө үльгэр жэшээ харуулха, ашаг олзо ехэтэй хүдөө ажахын предприяти болгохо бэзэ гэжэ батаар найдажа байһанаа Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет, ССР Союзай Министрнүүдэй Совет элишэлэн мэдүүлнэ. Тиигээд байхадаа совхозууд болбол хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар зургаадахи табанжэлэй түсэбэй даалгабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ ёһотой һайн нэмэри оруулха байнал.

КПСС-эй Центральна Комитет

ССР Союзай Министрнүүдэй Совет

ТАСС-эй МЭДҮҮЛГЭ

Израиль Египедтэ дахин дайгаар орохоёо бэлэдхэжэ байна гэжэ Израилиин гүрэнэй зарим хүтэлбэрилэгшэдэй мэдүүлгэдэ, мүн Франциин хэблэлдэ һүүлэй үедэ олон дахин хэлэгдэдэг болоо. Израилиин гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлгэ хэхэдээ, Египедые хэтэрхэдээ сэхэ занаһан байгаа. Мартын 19-дэ Америкын «Ньюсуик» гэжэ журналда Израилиин премьер-министр Бен-Гурионой мэдүүлгэ толилогдоо. Хэрбээ Акабска заливаар Израилиин суднануудые ябуулдаг болохо тухай эрилтын дүүргэгдээгүй һаа, «Израиль дай эхилхэнь» гэжэ тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ. Бен-Гурионой парламентда хэһэн мэдүүлгэ Израилиин радиогоор дамжуулагдаа. «Эблэрэлгэ тухай хэлсээнэй ёһоор, дүрбэ һарын урда тээ тогтоогдоһон байдалые Газын газар дээрэ дахин һэргээхэ гэжэ һэдэлгэ хэгдээ һаань, Израиль һанаһан хэмжээгээ абаха, мүн зэбсэгтэ хүсэнүүдээ хэрэглэхэ арга боломжо олгогты гэһэн эрилтэ табиха байна» гэжэ тэрээн соо хэлэгдэнэ.

Израилиин гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд иимэ харата мэдүүлгэнүүдые хэхэдээ, ООН-эй Генеральна Ассамблейн шиидхэбэринүүдые зорюута тооногүй гээшэ. Генеральна Ассамблей Израилиин ябуулгыень буруушааһан, Египет гүрэнэй хуулита эрхые хамгаалһан байгаа. США араб оронуудта эсэргүү хэмжээ-ябуулга бэелүүлхэ уялга Израилиин үмэнэ үгөө юм гэжэ Израилиин хүтэлбэрилэгшэд хэлэдэг байна. США-гэй гүрэнэй секретарь Израилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр хоёрой хэһэн хэлсээн дээрэ США иимэ уялга абаһан байгаа гэжэ мүн лэ хэлэгдэнэ. Энээн тухай Франциин премьер-министр Ги Молле, гадаадын хэрэгүүдэй министр Пино хоёрто дуулгагдаһан байгаа.

Тэрэшэлэн Египедтэ Израилиин дахин добтолоо һаань, Франци тэрээндэ туһаламжа үзүүлхэ юм гэжэ Франциин правительствын тусхай тушаалта түлөөлэгшэд Израилиие найдуулһан байна гэжэ мүн лэ гадаадын хэблэлһээ харагдана. Хэрбээ хэрэгтэй болоо һаань, Франциин агаарай-сэрэгэй хүсэнүүд Египедтэ добтололсожо, Израилиин сэрэгые агаарһаа хамгаалхаар бэлэн гэжэ тэмдэглэгдэһэн байгаа. Египедтэ дахин дайгаар орохын тулада Франциие бэлэдхэхэ зорилгоор бэелүүлэгдэжэ байһан хэмжээнүүд тухай нюуса далдагүйгөөр соносхогдоно.

Египедтэ эсэргүү шэнэ дайнда Франци бэлэдхэжэ байна гэһэн хэблэлэй мэдээсэлые Франциин правительствын буруушаагаагүй байһаниинь мүн лэ анхаралда абамаар.

Эдэ бүгэдэ дэлхэйн олониитын һанаа зобооно. Бүхы дэлхэйн зон Египедтэ эсэргүү хэгдэһэн Англи, Франци, Израиль гурбанай добтолгые эрид шууд буруушааһан байгаа. Гэбэшье, колонизаторнууд, мүн тэдэнэй туһамаршад энээнииень тоонгүй, Египедтэ болон араб бусад гүрэнүүдтэ дайгаар орохыень Израилиие тухирһаар. Бүхы араб гүрэнүүд сүлөөтэ байдалаа, хуулита эрхээ аршалан хамгаална.

Дүтын, Дунда Зүүн зүгэй оронуудташье, мүн юрэнхыдөө уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэхэдээ хүсэн хэрэглэгдэхэгүй ёһотой гэжэ Советскэ правительство онсолон тоолодог. Энээн тухай Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэд мүнөө дахин мэдүүлнэ. Египедтэ эсэргүү добтолгын дахин хэгдээ һаань, амгалан тайбан байдалда аюулта сэрэгэй байдал тогтохо байна. Тиимэһээнь Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ тохёолдоһон байдалые эбэй ёһоор гуримшуулхын орондо сэрэгэй аюулта шэнэ добтолгонуудта бэлэдхэжэ, хүн зоной һанал бодолые зорюута эрьюулэн, байдалые шахардуу шанга болгожо байһан Израиль, мүн Франциин дайнда дуратай хүнүүдые советскэ хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ эрид шууд буруушаана.

А. М. Горькиин музейдэ

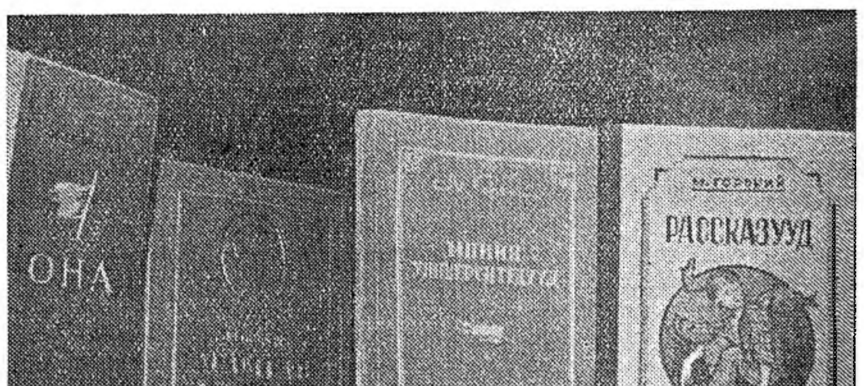
Алексей Максимович Горькиин ажаябадал ба ажал хүдэлмэриие үргэнөөр харуулһан музей Москвада бии юм. Эндэ Н. Федосеев А. М. Горький хоёрой хамтадаа абхуулһан фотографи, Купавинска эхин һургуулиин хоёрдохи класс дүүргэһэн тухай грамота болон бусад олон нангин зүйлнүүд түрүүшын зал доторнь байна. Тусхай шкаф соо эдир Алёшын уншаһан номууд — А. С. Пушкинай, М. Лермонтовэй, Н. Гоголиин, И. Тургеневэй, тэрэшэлэн Баруун Европын томо уранзохёолшодой олон номууд табяатай.

1892 оной сентябриин 12-то «Кавказ» газетэдэ түрүүшынхеэ хэблэгдэһэн Горькиин «Макар Чудра» гэжэ рассказые музейдэ харанабди. Мүн шаралшаһан «Самарская газетэ» тусхай витринэ соо байна. Энэ газетэдэ арбан дүрбэ һарын турша соо хүдэлхэ зуураа, Горький 170-аад фельетон, 300 гаран очерк болон статьянуудые бэшээ юм. Харин «Челкаш» гэжэ рассказаа хоёр үдэр соо бэшэһэн байгаа.

Мүн эндэ «Самарска газетын» корректор — залуухан басаганай фото байна. Энэ хадаа Екатерина Павловна Пешкова гээшэ. Тэрэ үедэ Алексей Максимович гэрлэһэн байна. Мүнөө 79 наһатай Екатерина Павловна Москвада ажаһуудаг. Мүн 1934 ондо наһа бараһан хүбүүнэйнь — Максим Алексеевичын хоёр басагад, хэдэн ашанарынь бии.

Тусхай витринэдэ карманай томо часы хадагалаатай. Энэ часые Антон Павлович Чехов Максим Горькидо бэлэглэһэн байгаа. Ородой суута дууша Ф. Шаляпинай бэлэг — карельскэ хуһаар хэһэн матаар улхан, халбага болон бусад зүйлнүүдые музейдэ ерэгшэд һонирхон харана.

«1905 оной январиин 9-дэ үглөөнһөө хойшо би үйлсэдэ гараа һэм. Хүнүүдые сохихо, буудахыень хараа һэм», — гэжэ Горькиин бэшэһэн үгэнүүдые нэгэ стенддэ уншанабди. Большевигүүдэй «Вперед» газетэдэ В. И. Ленинэй бэшэһэн «Трепов хозяйничает» гэһэн статья хажуудань толилогдонхой, А. М. Горький 190 үдэр Америкаар аяншалжа, олон очеркнуудые, памфледүүдые ба статьянуудые бэшээ һэн. Россин революци тухай лекцинүүдые уншаһан байна. Американска империализм тухай бэшэһэн «Шара ооролоной город», «Гунигай орон» (Царство скуки), «Моб», «Чарли Мен» ба бусад зохёолнууд шэл витринэдэ бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: СССР-эй арадуудай хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн А. М. Горькиин зохёолнууд музейдэ табяатай байна. В. Львовой фото.

Мүн уранзохёолшын Капри арал дээрэ ажаһууһан сагай экспонадууд олон. А. М. Горькиндо айлшаар В. И. Ленин эндэ хоёр дахин ерэһэн байгаа.

«Гэнтэ үльгэр соохидол адляар, би Российска социал-демократическа партиин V съездэ ерэбэб. Ёһоор лэ һайндэр», — гэжэ Горькиин бэшэһэн үгэнүүдые уншанабди. Тус съездын арбан юһэдэхи заседаниин протокол бии:

«1. Мүнгэ урьһаламжа үгэхэ тухай нүхэр Горькида, нүхэр Плехановта хандахыень президиумдэ съезд даалгана». Съездын гаргашада хэрэглэгдэхэ мүнгэн зөөри шухала хэрэгтэй байгаа бшуу.

А. М. Горький В. В. Маяковский хоёрой хани барисаае харуулһан экспонадууд музейдэ бии. 1915 ондо тэдэнэр эгээл түрүүшыхеэ уулзаад, «Облако в штанах» гэжэ зохёолоо залуу поэт уншажа үгөө һэн.

Мүн В. И. Ленинэй А. М. Горькитой бэшэлсэһэн олон бэшэгүүд ба телеграмманууд шэл витринэ соо байна.

Залуу Советскэ Республикын Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүшын түрүүлэгшын тамгатай бланк дээрэ иигэжэ бэшээтэй: «Петроград, Смольный Горькидо. Үглөө гү, али четвергһээ хожомдонгүй ерэхыетнай ехээр гуйнаб. Хөөрэлдэхэ шухала хэрэгтэйб. Ленин. 8/VII-19 г.».

Уранзурааша Д. Налбандянай — «Ленин Горькиндо. 1920 ондо» гэһэн томо зураг музейн нэгэ зал соо байна. В. И. Ленин, А. М. Горький, Екатерина Павловна гурбан Бетховенэй хүгжэм шагнажа һуунад.

В. И. Ленинэй 50 наһа гүйсэһэндэ зорюулагдаһан баярай суглаае 1920 оной апрелиин 23-да РКП/б/-гэй Московско Комитедэй үнгэргэхэ үедэ В. И. Ленинэй, А. М. Горькиин хэлэһэн үгэнүүд тусхай витринэ соо табигданхай.

Горький 1924 ондо бэеынгээ муудахадань, аргалуулхаяа Италиин Сорренто ошожо, хэдэн жэл байгаа юм. Тиихэ үедөө эхэ оронһоо 1000 гаран бэшэг жэл бүри абадаг байгаа. Уранзохёолшын бэшэлсэдэг газарынь харуулһан тусхай карта бии. Владивосток, Хабаровск, Якутск, Читэ, Иркутск, Барнаул болон Сибириин бусад городуудай ажалшад А. М. Горькидо бэшэдэг байгаа бшуу.

«А. М. Горькиин ажабайдалай ба уран зохёолой ажалай түүхэ» хэблэлдэ бэлдэжэ байнхай.

1932 ондо бүхы оромнай А. М. Горькиин литературна ажал-ябуулгын дүшэн жэлэй гүйсэһэн үдэрыень үргэнөөр тэмдэглэһэн байна. ВКП(б)-гэй ЦК-гэй амаршалга, уранзохёолшые Ленинэй орденоор шагнаха тухай, Горькиин нэрэмжэтэ литературна институт Москвада эмхидхэхэ тухай ЦИК-ын президиумэй тогтоолнуудые уншанабди. Ленинэй ордениие харанабди.

Манай орондо, хари гүрэнүүдтэ хэблэгдэһэн олон тоото номууд тусхай зал соо табяатай. А. М. Горькиин зохёолнууд СССР-тэ 73 хэлэн дээрэ 85 миллион хэһэгээр хэблэгдэнхэй.

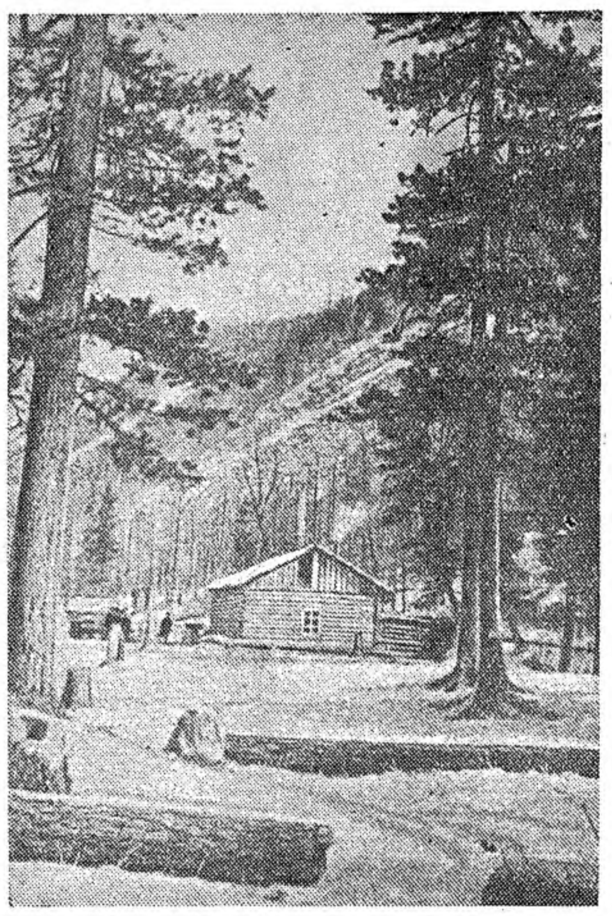
Советскэ арадтай хамта бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэ хүн зон социалистическэ реализмын үндэһэ һуури табигша, агууехэ уранзохёолшо А. М. Горькиин түрэһөөр 89 жэлэй ойе тэмдэглэбэ.

Б. Дондуков.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Музейн нэгэ зал соо. (зүүн гарһаа) И. Шадрын хэһэн А. М. Горькиин скульптура. В. Львовой фото.

Хададахи зэмьеэ

Үбэлдөө декабриин һүүлһээ апрель һара болотор Иркут, Аха голнуудай мүльһэн дээгүүр Баруун Саянай хадануудые дабажа, холын Ахын аймагай арад зондо эдеэ хоол, эд бараа ашаһан мори унаанууд үргэлжэ ябажа байдаг.

Автомашин а н у у д болон мори унаануудай ябадаг харгын хоёр хажуугаар олон километртэ бүтүү ой тайга, үндэр хабсагайнууд дайралдадаг юм. Тойроод хон жэн, хүн амитаншье харагдацаггүй.

Үни удаан ой тайгаар ябажа ерэһэн аяншад тайгын дунда утаа гаража байһан бишыхан гэрэй хажууда хүрэжэ ерэдэг. Энэ хадаа Түмэлик эжэ зэмьеэ гээшэ. Эндэ дааража, үлдэжэ ерэһэн хүнүүд амаржа сай уугаад, аян замаа үргэлжэлүүлдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ахын аймагай Түмэлиг гэжэ зэмьеэ.

О. Березковой фото.

„Хизаар ороноо шэнжэлэлгын суглуулбари"

СССР-эй географическа обществын Бурят-Монголдохи филиалай «Хизаар ороноо шэнжэлэлгын суглуулбари» хэблэлһээ һаяхан гараба. «Бурят-Монголой АССР. Байгаалиин ба арадай ажахын эрхэ байдал тухай» гэһэн темээр Б. Буянтуев, Г. Раднаев, А. Туйск гэгшэдэй бэшэһэн статьянууд, БМАССР-эй загаһанай промышленностиин экономикын асуудалнуудаар нүхэр Р. Шниперэй, мүн бусадай статьянууд толилогдобо.

ФЕСТИВАЛЬ БОЛОБО

Гурбадахи четвертиин дүүрэмсээр, Кяхтын бурят дунда һургуулида һурагшадай фестиваль үнгэргэгдэбэ. Һурагшад фестивальда тон эбтэй эмхитэйгээр хабаадажа, һайн амжалта туйлаа.

Уранзураашадай, нарин бэрхэ оёдолшодой зурамал, оёмол зүйлнүүд классуудта эмхидхэгдэһэн выставкэдэ олоор табигдаа. Петр Данзанов гоёор дуу дуулаа. Людмила Цыренова арадай демократиин оронуудай танцануудые наадажа, һайшаалда хүртэбэ. М. Ванчикова, Дансарунова гэгшэд орёо бэрхэ гимнастическа номернуудые харуулаа.

Д. Будаев.

ФЕСТИВАЛЬДА БЭЛДЭНЭ

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой залуушуул аймагай фестивальда бэлдэжэ байна. Уранһайханай самодеятельностьдэ 25 хүн хабаадана. Тэдэнэр драматург Н. Балданогой «Дүлэн» гэжэ зүжэг, ангуушадай хатар, арадай дуунуудые гүйсэдхэхэ түсэбтэй. Кружогой хүдэлмэридэ композитор Дадуев, Ленинэй орденто Бурят-Монголой оперо ба балетэй театрын балетмейстер Иванов гэгшэд туһална.

Н. Жамсаранов.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ВЕЧЕР

Һүүлэй үедэ Түнхэнэй аймагай «Путь Ленина» колхоздо залуушуулай вечер саг сагтаа үнгэргэгдэдэг болоо. Һаяхан болоһон вечер дээрэ Жэмһэгэй дунда һургуулиин багша А. О. Ользонов «Уласхоорондын байдал тухай» лекци уншаба. Лекциин һүүлээр залуушуул хатар наадаа.

В. Миронов, Ю. Ангархаев.

Залуу механизаторнуудые һургана

Үшөөтэйн МТС-эй дэргэдэ энэ оной январь һараһаа трактористнүүдай дүрбэ һарын курса эхилһэн байна. Курсада 31 залуу механизаторнууд һуралсана. Курсые МТС-эй инженер-контролёр В. Е. Рассказов хүтэлбэрилнэ.

Һурагшад элдэб маркын тракторнуудые, мүн хүдөө ажахын бусад машинануудые шудалхаһаа гадна, хүдөө ажахын культурануудые тарижа ургуулха агротехникэтэй танилсана.

Залуу трактористнууд майн 15-һаа колхозуудай поли дээрэ хүдэлмэрилхөөр ошохо юм.

„Ажабайдалай һонинууд" гэжэ журнал

Журналнууд юрэнхыдөө номдол адляар хэблэгдэдэг, тэрээн соо статьянууд, зурагууд толилогдодог гэжэ хүн бүхэн мэдэнэ.

«Ажабайдалай һонинууд» гэжэ шэнэ журнал Кяхта городой Культурын байшанда һаяхан гараба. Теэд, энэ журнал ондоо журналнууд шэнгеэр хэблэгдэдэггүй болобошье, городой ажалшадые уласхоорондын, түрэл оронойнгоо, аймагайнгаа байдалтай танилсуулдаг, ажал хэрэгтэхи дутуу дунданануудые хурсаар шүүмжэлдэг юм.

Ямар тиимэ журнал байдаг юм? гэжэ уншагшад һонирхохол байха. Энэмнай аман зохёолой журнал гээшэ. Һарадаа 1 дахин гарадаг юм. Ажалшадай һонирходог элдэб асуудалнуудта харюу үгтэдэг, «Крокодил Кяхтадамнай ерэбэ» гэһэн үнгэтэ газетэ харуулагдадаг байна. Түгэсхэлдэнь уранһайханай концерт, хатар наадан болодог. Журнал гаргалгада городой тусхай дунда һургуулинуудай багшанар, партийна, профсоюзна, комсомолой организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

А. Сурмач.

Болоһон ушар

Аюулта түймэр зайсуулагдаба

Һаяхан Хандагайн леспромхозой жолоодогшо Андрей Волков орой һүни модо шэрээд, Наран гэжэ модошодой тосхон соогуур гаража ябатараа, тосхоной хойто захын айл шадар улаан галай ехээр соробхилжо байхые обёорбо. «Зорюута юумэ галдаа гээшэ гү, теэд яагаа һалхитай һүни тохёолдоо юм» гэжэ һанаад, зорюуталжа ошоходонь, нэгэ айлай гэрэй ханада гал аһашанхай, оройдонь гарахаар забдан, түймэрэй улаан дүлэн һалхинда улам гааран түргэдэжэ байбаха.

Һэрэмжэтэй жолоодогшо тэр зуура машинаяа байлгаад, дары эзэдыень һэрюулжэ, түймэр унтаргааха хэмжээ абаба. Бишыханшье хожомдожо, энэ түймэрые алдажархёо һаа, ехэ аюул тохёолдуулха байгаа юм. Энэ гэрһээ холо бэшэхэнэ электростанци, һалхин доронь харгы хүндэлэн автогараж, мастерской болон олон барилганууд бии байба.

Тиигэбэшье һэрэмжэтэй ябаһан жолоошын ашаар шууд хэмжээ абтажа, энэ аюултай түймэр саг дары зайсуулагдаа. Һүүлдэнь найман үхибүүдэй эсэгэ, гэрэй эзэн, мүн тосхоной ажалшад жолоошо Андрей Андреевич Волковто үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргөө.

Ц. Дандаров, манай корреспондент.

Синайска хахад аралда н[illegible] дахин абтадаг болоб[illegible]

КАИР, мартын 27. (ТАСС) [illegible] найска хахад аралые эзэмдээ[illegible] хадаа Израилиин добтологшод[illegible] тиин барилгануудые һандар[illegible] хиһан байгаа. Мүнөө эдэ ба[illegible] нууд шэнээр заһагдаа гэжэ [illegible] Шааб» газетэ тэмдэглэбэ.

Мүнөө Синайска хахад ара[illegible] рэ нэгэ сүүдхэ соо 2 мянган [illegible] хүрэтэр нефть абтана. Эндэһэ[illegible] таһан нефть Суэдэхи н[illegible] сэбэрлэдэг гүрэнэй заводто [illegible] шажа болбосоруулагдана.

Суэцкэ каналаар судна[illegible] ябана

КАИР, мартын 27. (ТАСС) [illegible] мянган тонно багтаамжатай 6[illegible] на Суэцкэ каналаар мартын [illegible] гараа. Тэрэ тоодо Панамын, К[illegible] Рикын, Грециин, Голландиин, [illegible] довска Аравиин суднанууд гар[illegible]

Каналаар ябаһанайнгаа т[illegible] суднанууд Египедэй захирга[illegible] мүнгыень түлөө.

Президент Эйзенхауэр пресс-конференци хэбэ

ВАШИНГТОН. мартын [illegible] (ТАСС). Президент Эйзенх[illegible] мартын 27-до пресс-конфер[illegible] хээ. Корреспондентнүүдэй асу[illegible] да харюусахадаа, Америкын ат[illegible] частьнуудые ондоо гүрэнэй г[illegible] дээрэ байрлуулха гэһэн США [illegible] түсэбые зуб табигдаһан юм г[illegible] президент хэлээ. Мүн залан шэ[illegible] лэгдэдэг снарядуудые США со[illegible] нигуудтаа үгэхэ байна.

СССР-тэ эсэргүү атомна дай[illegible] хын тулада өөһэдынгөө газар д[illegible] США-гэй атомна частьнуудые б[illegible] луулхые зүбшөөһэн гүрэнүүд [illegible] политикынгаа түлөө бүрин [illegible] рюусаха гэһэн Советскэ Сою[illegible] һэргымжэлгые тайлбарилха[illegible] Эйзенхауэр энэ һэргымжэлгэ я[illegible] шье үндэһэгүйгөөр хэгдээ гэжэ х[illegible] Ондоо гүрэнүүдэй газар дээрэ [illegible] рикын атомна частьнуудые б[illegible] луулхадаа тэдэнэй аюулгүй ба[illegible] лые хангаха зорилготойбди г[illegible] тэрэ хэлээ. США саашадаа [illegible] иимэ политикаяа ябуулха г[illegible] Эйзенхауэр мэдүүлбэ.

Сэрэгэй хэрэгтэ гаргашалдаг м[illegible] гэ зөөриеэ США багаханааршье [illegible] роохогүй, тиихэдээ хани гүрэн[illegible] тээ буу зэбсэг хойшодоошье үг[illegible] байха гэжэ Эйзенхауэр тэмдэгл[illegible]

Гүрэнэй бюджедые 4—5 м[illegible] лиард доллароор хороожо, нэгэ[illegible] гаханаар налог доошолуулха г[illegible] дурадхал конгрессэй хэдэн ту[illegible] лэгшэд оруулаа һэн гэжэ коррес[illegible] дентнүүдэй нэгэн һануулба. На[illegible] доошолуулагдаха аабза гэжэ А[illegible] рикын арадай найдажа байһан [illegible] хайнь би мэдэнэб гэжэ Эйзенха[illegible] хэлээ. Гэбэшье, правительств[illegible] зохёоһон үргэн түсэбые бэелүүл[illegible] дэ бюджедые хороохо гэһэн һан[illegible] жа буруу гэжэ президент хэлэ[illegible]

Японой премьер-министр Кисиин мэдүүлгэ

ТОКИО, мартын 27. (ТАСС) Киодо Цусин агентствын мэдэ[illegible] һэнэй ёһоор, Японой парламен[illegible] дээдэ палатын бюджетнэ комисс[illegible] заседани дээрэ Японой прем[illegible] министр Киси мартын 27-до мэдү[illegible] гэ хээ. Рождество аралай шадар[illegible] доронодо бомбо туршаха гэһэн т[illegible] бөө болюулыт гэжэ Англиие Япо[illegible] гурбадахяа уряалаашье һаань, А[illegible] лиин правительство энэ уряалы[illegible] дүүргэхэһээ арсаа гэжэ прем[illegible] министр хэлэбэ. Гэбэшье, Япо[illegible] правительство ядерна буу зэб[illegible] туршалгые хорюулхын тулада б[illegible] эршэмтэйгээр тэмсэхээр шиидэн[illegible]

Израиль шэнэ добтолгодо бэлэдхэжэ байна гэжэ Сириин хэблэл мэдээсэнэ

ДАМАСК, мартын 27. (ТАСС) Сириин хэблэлэй мэдээсэлэй ёһоор, Израиль Франциһаа ту[illegible] ламжа абажа, араб оронуудта эс[illegible] гүү шэнэ добтолго хэхээ бэл[illegible] хэл хэжэ байна гээд Сири[illegible] дээдэ тушаалта хүнүүд мэдээ. Э[illegible] мэдээнэй ёһоор, Израиль Фр[illegible] хоёрой нэгэдэмэл командовани И[illegible] раильда байгуулагдаа. Энэ ком[illegible] дованиин штабынь Тель-Ави[illegible] хажууда байратай.

Израильда Франциин олон ре[illegible] тивна самолёдууд ерээ гэжэ мүн [illegible] мэдээсэгдэнэ.

Япондо байдаг Америкын сэрэгэй тоо

ТОКИО, мартын 26. (ТАСС) Киодо Цусин агентствын мэдэ[illegible] һэнэй ёһоор, Японой национал[illegible] оборонын управлениин начальни[illegible] орлогшо Масухара мүнөө үе[illegible] Япондо Америкын 100—110 мян[illegible] сэрэгэй албахаагшад байна гэ[illegible] мэдүүлбэ.

Редактор Д. Л. ЛОБСАНОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря —27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности —34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров —16.

Н 00386. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 1340.